

Välfärd

SCB

Statistiska centralbyrån Statistics Sweden

Tre av fyra tar skogs promenader

- Höginkomsttagare drar ifrån
- Barnbidraget fyller 60 år
- Många hoppar av gymnasiet

Nr 4
2008

NÄR JAG LÄSER ARTIKELN OM DE ÄLDRE som aktiva friluftsutövare kommer jag att tänka på vad som skrevs på den här sidan för nästan 10 år sedan. Jag fick mig en tankeställare när Elisabeth Landgren Möller skrev att vi i Sverige tar för givet att vi ska kunna ströva i skog och mark medan våra grannar i Danmark först måste be om lov. Tänk vad jag skulle gå miste om, upplevelser och funderingar som man bara får när man strövar fritt i skogen, om det inte hade varit möjligt att få gå där utan tillåtelse av markägaren. Jag är en av dem som då och nu strövar i skog och mark och njuter av det.

LÖNESKILLNADER MELLAN KVINNOR OCH MÄN väcker många känslor. År 2000 hade kvinnor 81,8 procent av mäns löner och år 2007 var siffran 83,7. Det går åt rätt håll, men det tar väldigt lång tid. John Ekberg från Medlingsinstitutet skriver om vad måttet visar och inte visar, men också hur mer förfinade metoder kan förklara mer av löneskillnader mellan kvinnor och män än vad som har gjorts tidigare.

LÅT OSS DELTA i gratulationerna till 60-åringen: Barnbidraget. För de allra flesta i vårt land är

det i dag en självklarhet att pengarna kommer en gång i månaden till mamma eller pappa eller hälften var. Så var det inte när vi alla 40-talister växte upp. Då skickades bidraget, en gång i kvartalet, till mammorna som med barnbidragets hjälp såg till att barnen fick pjäxor och vantar till vintern. I dag är det inte ovanligt att barnen får disponera hela bidraget själva. Detta är väl ett exempel på att vår välfärd har förbättrats? Hur stor skulle barnfattigdomen vara om inte barnbidraget hade funnits? Även i detta nummer kan vi läsa om barnfattigdom i Sverige. Författaren tar upp flera faktorer som förklarar varför vissa typer av hushåll drabbas mer än andra. Den allra viktigaste orsaken är avsaknaden av heltidsarbete. Något att tänka på när nya varsel ständigt tillkännages.

Jag önskar er en trevlig läsning. Vi möts igen när vintern är här.

lena.johansson@scb.se

Innehåll

Äldre är aktiva friluftsutövare.....	3
Större andel högutbildade i offentlig sektor.....	5
Barn till heltidsarbetande riskerar sällan fattigdom	8
Inkomstskillnaderna de största som SCB uppmätt.....	11
Att mäta nedskräpning är inte bortkastat.....	12
Statistikskolan: Statistiskt säkerställd skillnad.....	14
Barnbidraget – en pigg 60-åring	16
Barnafödandet bland utrikes födda närmar sig sverigeföddas nivå	18
Många avbrott i gymnasieskolan	20
Löneskillnaderna mellan kvinnor och män: Vad säger den officiella lönestatistiken?....	22
Samordning ger bättre social statistik.....	24
NOTISER	26
Baksidan: Störst andel kvinnor som företagsledare bor i Oxelösund	

Nästa nummer kommer ut i mars 2009

Välfärd sedan 1981

utges av
STATISTISKA CENTRALBYRÅN
med syfte att i lättillgänglig form presentera och analysera aktuell statistik om välfärd, arbetsmarknad, utbildning och befolkning. Tidskriften är öppen för bidrag från experter såväl inom som utanför SCB. Författarna svarar själva för åsikter som framförs.

© 2008, Statistiska centralbyrån
Citera gärna men ange källan:
SCB:s tidskrift Välfärd

Redaktion

Catarina Annetorp Hörnsten	08-506 941 03
Susanne Ekholm	45 97
Lena Johansson	46 47
Jessica Persson	44 27
Anna Eriksson	019-17 68 12
Hans Heggemann	68 10
Kenny Petersson	65 62
Åsa Westlund, layout, diagram	08-506 949 15

Redaktionsråd

Anna Wilén, ansvarig utgivare
Eva Hagsten
Jack Hansson
Kjell Jansson
Anders Sundström
Martin Villner

Adress

Tidskriften Välfärd
Statistiska centralbyrån
Box 24300, 104 51 Stockholm
Fax: 08-506 947 72
E-post: tidskriften.valfard@scb.se
Webbplats: www.scb.se/valfard

Prenumerationer

SCB, Publikationstjänsten
701 89 Örebro
Tfn: 019-17 68 00
Fax: 019-17 64 44
E-post: publ@scb.se
Prenumerationspris 2008
helår (4 nummer): 350 kr
Lösnummer: 90 kr
exkl. moms

Omslagsfoto:
Arne Örrgård

Medlem i

**SVERIGES
TIDSKRIFTER**

ISSN 1654-6710 (online)
ISSN 1651-6710 (print)
URN:NBN:SE:SCB-2008-A05T10803_pdf (pdf)

SCB Tryck Örebro, november 2008

Äldre är aktiva friluftsutövare

Fler äldre än yngre är ute i skogen och promenerar. Bland männen är det 65–74-åringarna som oftast är ute i skogen, medan de mest aktiva kvinnorna är i åldrarna 45–54 år.

I SCB:s undersökningar av levnadsförhållanden (ULF) ingår ett antal olika frågor om friluftaktiviteter. Resultaten i artikeln baseras på uppgifter som samlats in under åren 2006–07.

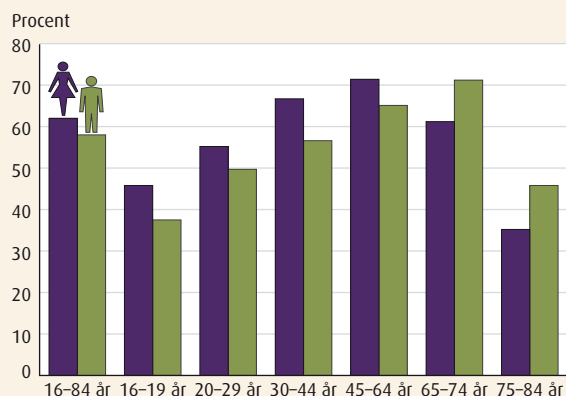
DET ÄR NÅGOT VANLIGARE att kvinnor än män går skogs promenader. I åldrarna 16–84 år uppger 80 procent av kvinnorna och 75 procent av männen att de minst någon gång under ett år strövar i skog och mark. 62 procent av kvinnorna och 58 procent av männen promenerar mer än fem gånger under ett år. Tonåringar är minst intresserade av skogs promenader. Intresset ökar med stigande ålder och nivåerna är genomgående högre bland kvinnor än bland män till dess att pensionsgränsen passeras. I de högre åldrarna är skogs promenader vanligare bland män. I åldrarna 65–74 år uppger

hela 71 procent av männen att de strövar i skogen mer än fem gånger under ett år. Bland kvinnorna nås kulmen redan i 45–64 årsåldern med en lika hög andel som bland de äldre männen, 71 procent. Efter 75 års ålder minskar andelen som går skogs promenader. Fysiska funktionshinder eller andra hälsoförsämringar högre upp i åldrarna, i synnerhet bland kvinnor, är förmodligen den viktigaste förklaringen till minskningen.

Det är något mindre vanligt att arbeta i trädgården på fritiden än att gå på skogs promenader. Sju av tio trädgårdsarbetar minst någon gång under ett år och sex av tio ägnar sig åt det mer än fem gånger. Könsskillnaderna är mycket små och fördelningen mellan åldersgrupperna liknar den för skogs promenader. Trädgårdsarbetandet är givetvis i stor utsträckning be-

Fler äldre än yngre går skogs promenader

Strövande i skog och mark mer än 5 gånger under den senaste 12-månadersperioden, 2006–07

Att vara ute i skogen och promenera är vanligare bland kvinnor än bland män ända fram till pensionsåldern.

roende på om man har fritidshus eller bor i småhus.

ATT VANDRA på leder (låglandsleder) är en relativt ovanlig fritidsaktivitet. Omkring 13 procent av alla män och kvinnor uppger att de har vandrat på vandrings-

leder minst en gång under det senaste året. Åldersfördelningen är motsatt den för skogs promenader – att vandra på låglandsleder är alltså vanligare bland unga än bland äldre.

Att vandra i fjällen är ännu mer sällsynt och lockar i högre grad män än kvinnor, och i synnerhet män under 30 år. Av männen i åldrarna 20–29 år vandrar 14 procent i fjällen minst någon gång under ett år, medan andelen i de högre åldersgrupperna endast är hälften så stor. Bland kvinnorna är andelarna i samtliga åldrar ännu lägre.

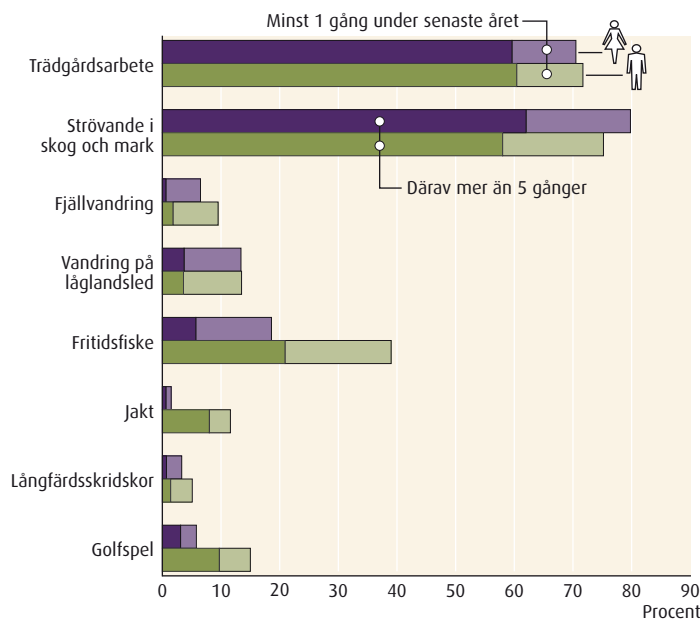
Fritidsfiske är däremot tämligen vanligt. Bland samtliga män uppger 39 procent att de fiskar minst en gång per år. Bland kvinnor är andelen endast hälften så hög, 19 procent. Även fritidsfiske är mest utbrett bland de yngre männen, men också i de äldre åldersgrupperna är andelarna relativt höga.

JAKT ÄR EN MER utpräglad manlig fritidsverksamhet än någon annan av de undersökta friluftaktiviteterna. Det är också främst en aktivitet bland äldre män. I åldersgruppen 65–74 år är det 16 procent som jagar minst någon gång under ett år, 12 procent av dem jagar mer än fem gånger. I de yngre åldersgrupperna är jagandet betydligt ovanligare. Endast 6 procent av männen i åldrarna 20–29 år jagar mer än fem gånger. Bland kvinnorna i samtliga åldersgrupper är andelen jägare försvinnande liten. Högst 2 procent jagar minst någon gång.

Att åka långfärdsskridskor har sedan flera år tillbaka ökat i popularitet. Enligt ULF-undersök-

Skogspromenader och trädgårdsarbete är de vanligaste friluftaktiviteterna

Friluftaktiviteter under den senaste 12-månadersperioden, 2006–07. Åldrarna 16–84 år

Fritidsfiske, jakt och golfspel är typiskt manliga friluftaktiviteter. Att vandra på vandringsleder och att arbeta i trädgården är ungefär lika vanligt bland kvinnor som bland män.

ningarna åren 2006–07 åker emellertid endast 5 procent av männen och 3 procent av kvinnorna långfärdsskridskor minst någon gång per år. Trots små procentskillnader mellan åldersgrupperna förefaller skridskoåkande öka något med stigande ålder.

Även golf är en friluft- eller idrottsaktivitet som vuxit kraftigt främst under 1980- och 1990-talen. Åren 2006–07 uppgår andelen som spelar golf minst någon gång till 15 procent bland män i åldrarna 16–84 år, varav 10 procent

spelar mer än fem gånger. Andelen golfare bland männen avtar med stigande ålder. I den yngsta åldersgruppen 16–19 år är andelen utövare 25 procent, varav 13 procent spelar mer än fem gånger. Bland 65–74 åringarna spelar endast 8 procent minst någon gång.

Kvinnor spelar inte golf i samma utsträckning som män. Endast 6 procent av samtliga kvinnor i åldrarna 16–84 år spelar minst någon gång, varav hälften spelar mer än fem gånger. Bland de yngsta kvinnorna spelar 8 procent minst någon gång och 3 procent mer än fem gånger. Till skillnad från männen är det ungefär samma andelar genom åldrarna till och med 64 år.

SKILLNADERNA i friluftaktiviteterna är inte bara en köns- och åldersfråga. Det är också stora skillnader mellan olika socioekonomiska grupper och mellan personer med svensk respektive utländsk bakgrund. Tjänstemän, och då i synnerhet högre tjänste-

män, är betydligt mer aktiva i friluftslivet än personer med arbetaryrken, ett förhållande som gäller både kvinnor och män. Bland högre tjänstemän är det till exempel 68 procent som mer än fem gånger per år är ute i skogen och promenerar, 21 procent som utnyttjar vandringsleder, 4 procent som åker långfärdsskridskor och 13 procent som spelar golf (mer än fem gånger för samtliga aktiviteter).

Bland arbetare är motsvarande andelar 55, 10, 1 och 2 procent. Uppgifterna gäller män och kvinnor sammantaget, men förhållandena mellan grupperna för respektive aktivitet är desamma för män som för kvinnor.

Vid motsvarande jämförelse av olika friluftaktiviteter mellan personer födda utomlands och personer födda i Sverige av svenskfödda föräldrar finns ojämlikheter för skogspromenader och golfspel. Bland infödda svenskar går 63 procent skogspromenader mer än fem gånger under ett år, jämfört med endast 45 procent bland utrikes födda personer. 7 procent av de infödda svenskarna spelar golf mer än fem gånger, men endast 2 procent av de utrikes födda.

Om undersökningen

Uppgifterna om friluftaktiviteter är hämtade från SCB:s undersökningar av levnadsförhållanden (ULF) åren 2006–07.

Mer om ULF-undersökningarna finns att läsa på SCB:s webb: www.scb.se/le0101

Författare

Göran Nordström arbetar med social välfärdsstatistik på SCB
tfn: 08-506 950 15
e-post: goran.nordstrom@scb.se

Foto: Åsa Westlund

Större andel högutbildade i offentlig sektor

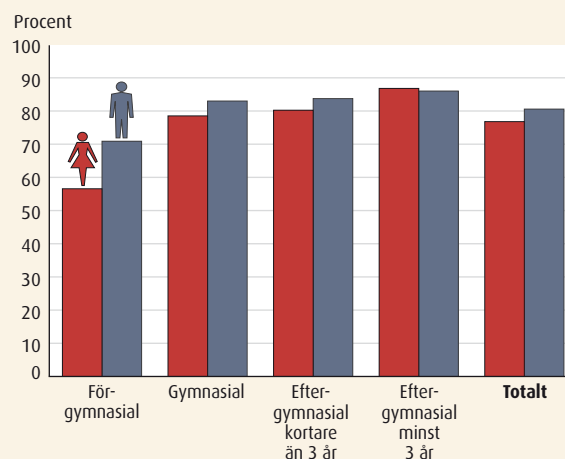
Personer med högre utbildning är ofta sysselsatta i offentlig sektor. Den offentliga sektorn sysselsätter ungefär en tredjedel av arbetskraften, men av de högutbildade finns så många som hälften i offentlig sektor.

Personer med hög utbildning förvärvsarbetar i större utsträckning än de med lägre utbildning. År 2006 förvärvsarbetade 79 procent av befolkningen i åldern 25–64 år. Totalt förvärvsarbetade 3,8 miljoner personer. Av dessa var 870 000 högutbildade och 510 000 lågutbildade. Bland högutbildade, som här definieras som personer med minst treårig eftergymnasial utbildning, förvärvsarbetade 86 procent, jämfört med 65 procent av dem som hade låg utbildning (högst grundskola eller motsvarande).

KVINNOR har högre utbildningsnivå än män såväl i befolkningen totalt som bland de förvärvsarbetande. Ändå förvärvsarbetar kvinnor totalt sett i något lägre utsträckning än män. Det beror i första hand på att kvinnor med lägre utbildning inte förvärvsarbetar i samma utsträckning som män. För högutbildade personer är skillnaden mellan könen marginell. I gruppen av högutbildade i åldern 35–54 år förvärvsarbetar ungefär 90 procent bland både kvinnor och män.

Män förvärvsarbetar i högre grad än kvinnor

Andel sysselsatta i åldern 25–64 år efter utbildningsnivå år 2006

Bland kvinnor med kort utbildning är andelen förvärvsarbetande låg. Många av dessa är äldre än 55 år.

Högutbildade förvärvsarbetar i större utsträckning

Andel sysselsatta (25–64 år) efter ålder, kön och utbildningsnivå år 2006

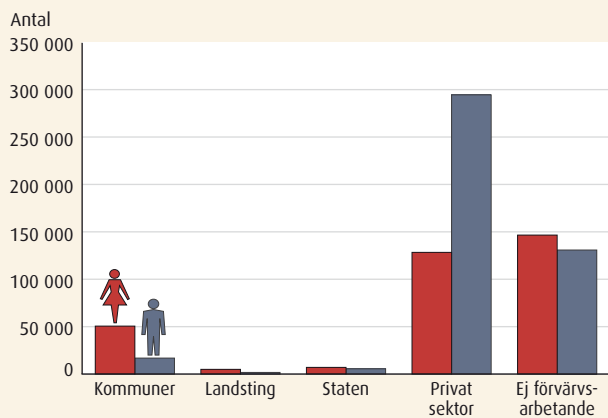
Ålder	Kön	Förgymnasial utb. (%)	Gymnasial utb. (%)	Eftergymnasial utb. kortare än 3 år (%)	Eftergymnasial utb. 3 år eller längre (%)	Totalt (%)
Samtliga 25–64 år	Kvinnor	57	79	80	87	77
	Män	71	83	84	86	81
	Totalt	65	81	82	86	79
25–34 år	Kvinnor	49	78	66	84	74
	Män	64	86	74	83	79
	Totalt	58	82	70	83	77
35–44 år	Kvinnor	57	83	84	89	82
	Män	73	88	90	90	86
	Totalt	66	86	87	90	84
45–54 år	Kvinnor	64	83	89	92	82
	Män	78	84	90	91	84
	Totalt	72	83	89	91	83
55–64 år	Kvinnor	55	69	79	85	69
	Män	68	72	79	81	73
	Totalt	62	71	79	83	71

Foto: Marie Almers

Lågutbildade arbetar i privat sektor

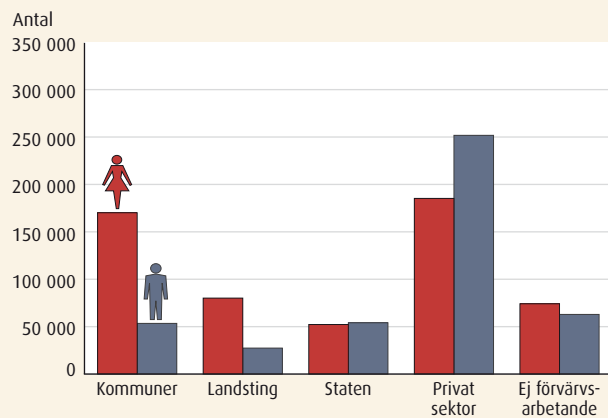
Sysselsättning för personer (25–64 år) med endast förgymnasial utbildning (grundskola eller motsvarande) efter sektor år 2006

Män med kort utbildning arbetar främst i privat sektor.

Högutbildade kvinnor arbetar i offentlig sektor

Sysselsättning för personer (25–64 år) med minst 3-årig eftergymnasial utbildning efter sektor år 2006

Hälften av de högutbildade är verksamma i offentlig sektor.

Med den **privata sektorn** avses i denna redovisning sektorerna: "aktiebolag, ej offentligt ägda", "övriga företag, ej offentligt ägda", statligt ägda företag och organisationer, kommunalt ägda företag och organisationer samt övriga organisationer.

Med den **offentliga sektorn** avses i denna redovisning sektorerna: kommuner, landsting, statlig förvaltning, statliga affärsverk och övriga offentliga institutioner.

Bland lågutbildade är andelen förvärvsarbete ungefär 15 procentenheter lägre för kvinnor än för män i samtliga åldersgrupper. Även i gruppen med gymnasial utbildning eller kortare eftergymnasial utbildning har männen oftare förvärvsarbete.

DE HÖGUTBILDADE är i hög grad sysselsatta inom den offentliga sektorn. Hälften av de högutbildade som förvärvsarbetade år 2006 var verksamma inom den offentliga sektorn, medan bara ungefär en tredjedel av samtliga sysselsatta fanns i offentlig sektor.

Störst andel högutbildade finns inom den statliga sektorn och landstingen. Nästan hälften, 46 respektive 45 procent, av samtliga sysselsatta inom dessa två sektorer var högutbildade 2006.

Bland de högutbildade är kvinnor i betydligt större utsträckning än män sysselsatta i den offentliga sektorn. Drygt 60 pro-

cent av de högutbildade kvinnorna som förvärvsarbetade under 2006, var verksamma inom den offentliga sektorn. Motsvarande andel bland de högutbildade männen var 35 procent. Den arbetsmarknadssektor som hade flest antal sysselsatta högutbildade kvinnor var kommunal sektor med 170 000 sysselsatta. Exempel på vanliga yrkesgrupper är lärare, förskollärare, socionomer och sjuksköterskor.

LÅGUTBILDADE förvärvsarbetar i mycket stor utsträckning i den privata sektorn. Det är emellertid en stor skillnad mellan könen. Lågutbildade män förvärvsarbetar i högre grad i den privata sektorn än lågutbildade kvinnor. Hela 92 procent av de lågutbildade männen arbetade i den privata sektorn år 2006, medan motsvarande andel bland lågutbildade kvinnor var 67 procent.

Uppgifterna om sysselsättning i denna artikel bygger på SCB:s registerbaserade arbetsmarknadsstatistik. Uppgifter om utbildning har hämtats från registret över befolkningens utbildning. Ytterligare uppgifter finns i det statistiska meddelandet *Befolkningens utbildning och sysselsättning 2006*, som kan hämtas från SCB:s webbplats: www.scb.se/UF0506.

Som sysselsatt/förvärvsarbete räknas i detta sammanhang den som enligt kontrolluppgiften till Skatteverket anses ha arbetat i genomsnitt minst en timme per vecka under november.

Totalt sett är det en liten andel av de lågutbildade som arbetar i den offentliga sektorn – endast 17 procent år 2006. Av dessa var många kvinnor i kommunal sektor. Endast ett par procent var verksamma inom landsting eller statlig sektor.

Författare

Michael Karlsson arbetar med utbildningsstatistik på SCB
 tfn: 019-17 64 81
 e-post: michael.karlsson@scb.se

Lägre andel förvärvsarbete bland utrikes födda

Utrikes födda förvärvsarbetar i klart mindre utsträckning än personer som är födda i Sverige. I åldersgruppen 25–64 år var det 58 procent av de utrikes födda som förvärvsarbetade 2006, jämfört med 83 procent av dem som var födda i Sverige.

Liksom för personer födda i Sverige förvärvsarbetar utrikes födda med kort utbildning i mindre utsträckning än utrikes födda med längre utbildning. Av utrikes födda med en utbildning som motsvarar högst svensk grundskola var det 52 procent av männen och 41 procent av kvinnorna som förvärvsarbetade 2006.

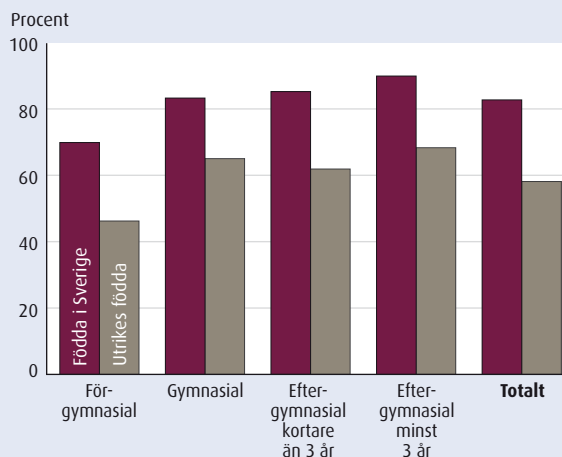
Det är viktigt att betona att det finns stora skillnader mellan olika grupper av utrikes födda. Den högsta sysselsätt-

ningsgraden finns hos dem som bott länge i Sverige eller kommit från ett annat nordiskt land.

Personer födda i exempelvis Irak och Somalia har betydligt lägre sysselsättningsgrad. Det beror i hög grad på att många av dem kommit till Sverige som flyktingar eller av liknande skäl, och att de vistats jämförelsevis kort tid i Sverige. Bland personer födda i Irak och Somalia förvärvsarbetade år 2006 ungefär hälften av de högutbildade och bara var fjärde av dem med utbildning motsvarande högst grundskola.

Högutbildade födda i Finland, Tjeckoslovakien och Österrike förvärvsarbetar nästan i lika stor utsträckning som högutbildade födda i Sverige.

Andel sysselsatta i åldern 25–64 år efter utbildningsbakgrund och födelseland år 2006

Andelen sysselsatta är lägre för utrikes födda.

Barn till heltidsarbetande riskerar

Omkring 270 000 barn, vilket motsvarar vart åttonde barn i åldrarna 0-19 år, tillhörde 2006 ett hushåll som hade så låg disponibel inkomst att det levde under risk för fattigdom.

För att inte hamna under fattigdomsstrecket år 2006 behövde ett hushåll med 2 vuxna och 2 barn ha en disponibel inkomst på mer än 245 000 kronor, vilket motsvarar cirka 20 400 kronor per månad. En ensamstående

med ett barn behövde ha mer än 152 000 kronor, eller 12 700 kronor i månaden.

Att som barn leva med en ensamstående förälder innebär en markant ökad risk för fattigdom. Barn till ensamstående hamnar i

betydligt större omfattning under fattigdomsstrecket än barn i sammanboende-hushåll gör. Vart fjärde barn till en ensamstående och vart tionde barn till sammanboende föräldrar befann sig under fattigdomsstrecket. Av de totalt 270 000 barn som hamnar under gränsen lever nästan 100 000 med en ensamstående mamma.

MÅNGA BARN I HUSHÅLLET ökar risken att hamna under fattigdomsstrecket. Är man barn i ett sammanboende-hushåll med högst 2 barn är risken liten. Endast 6 procent av dessa barn hamnade under gränsen mot 28 procent när det finns 4 barn eller fler i sammanboende-hushållet.

ATT HA UNGA FÖRÄLDRAR är också en riskfaktor. I sammanboende-hushåll där ingen av de vuxna har fyllt 30 år levde 22 procent av barnen under fattigdomsstrecket mot 8 procent i de hushåll där de båda vuxna hade fyllt 30 år. Bland ensamstående är skillnaden ännu större. 65 procent av de barn som lever med en ensamstående förälder under 30 år hamnade under gränsen mot 21 procent när föräldern hade fyllt 30 år.

BARN MED UTLÄNDSK BAKGRUND lever betydligt oftare än övriga barn under fattigdomsstrecket. 36 procent av de barn som är födda utomlands eller vars båda föräldrar är födda utomlands hamnade under gränsen mot endast 9 procent av övriga barn.

ATT HA FÖRÄLDRAR MED KORT utbildning innebär ökad risk att hamna under fattigdomsstrecket. Mer än vart tredje barn som levde i sammanboende-hushåll

Var fjärde barn till en ensamstående förälder befann sig under fattigdomsstrecket 2006.

Foto: Marie Almers

sällan fattigdom

där båda vuxna endast hade förgymnasial utbildning hamnade under gränsen. Om någon av de vuxna har gymnasieutbildning låg mindre än vart tionde barn under gränsen. Hälften av alla barn till ensamstående föräldrar med endast förgymnasial utbildning definierades som fattiga. Om den ensamstående föräldern hade gymnasieutbildning minskade andelen till 23 procent och med eftergymnasial utbildning till 13 procent.

ANDELEN BARN under fattigdomsstrecket varierar således markant beroende på hushållets sammansättning, föräldrarnas ålder och utbildning och om barnet har utländsk bakgrund eller inte. Det är dock inte dessa egenskaper i sig som leder till fattigdom. Det är snarare så att dessa egenskaper har stor betydelse för positionen på arbetsmarknaden för de vuxna i hushållet och därmed hur stora inkomster hushållet får. Den viktigaste komponenten när det gäller risk för fattigdom är således i vilken omfattning de vuxna i hushållet förvärvsarbetar.

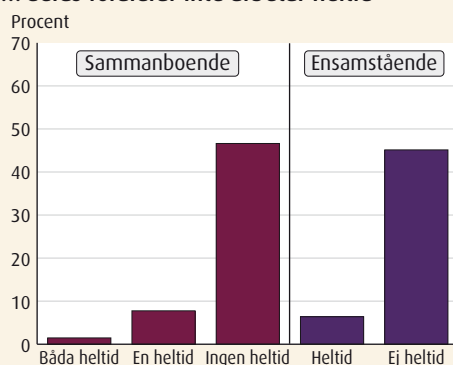
I sammanboende-hushåll där ingen förvärvsarbetar låg 68 procent av barnen under fattigdomsstrecket 2006, om en förvärvsarbetade var andelen 21 procent och om båda förvärvsarbetade endast 4 procent. Också bland barn till ensamstående är skillnaden stor. 58 procent av barnen till ej förvärvsarbetande hamnade under gränsen mot 12 procent om föräldern förvärvsarbetade.

I sammanboende-hushåll där ingen arbetade heltid låg 47 procent av barnen under fattigdomsstrecket mot 8 procent om en arbetade heltid och endast en

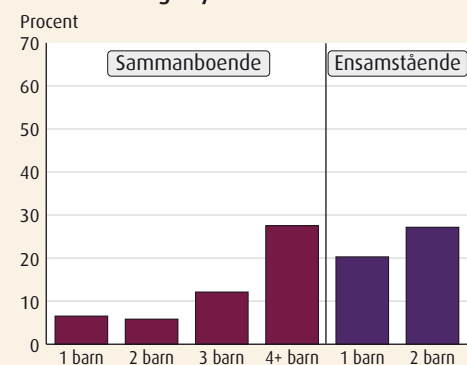
Andelen barn under fattigdomsstrecket i olika typer av hushåll 2006

Barn hamnar oftare under fattigdomsstrecket om...

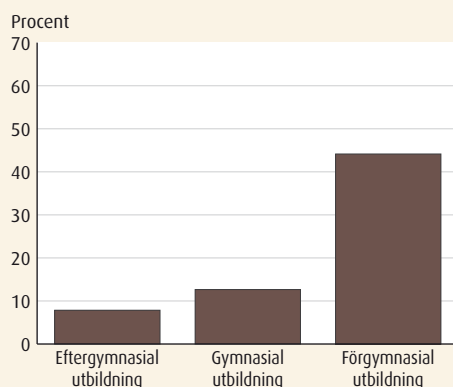
... deras föräldrar inte arbetar heltid

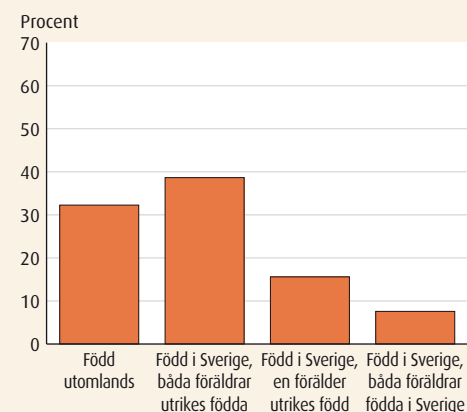
... de har många syskon

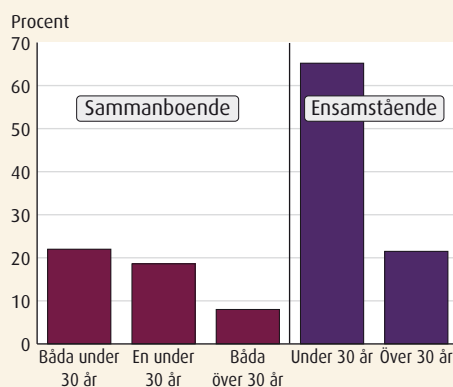
... deras föräldrar har låg utbildning

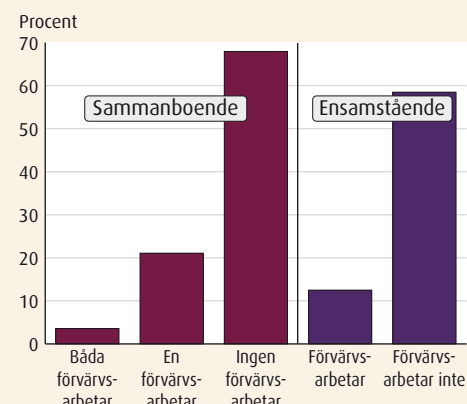
... de har utländsk bakgrund

... deras föräldrar är unga

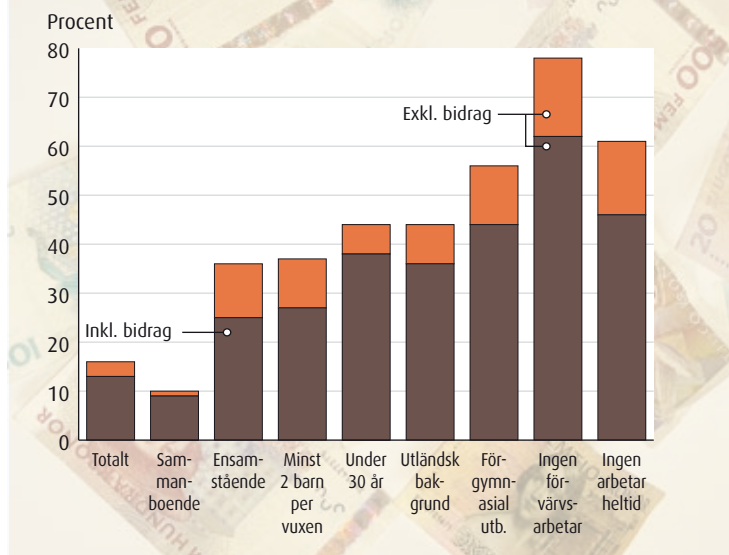

... deras föräldrar inte förvärvsarbetar

Bidrag hjälper många över gränsen

Andelen barn under fattigdomsstrecket inklusive respektive exklusive ekonomiskt bistånd och bostadsbidrag 2006

För att leva under risk för fattigdom ska hushållets medlemmar ha en disponibel inkomst per konsumtionsenhet som är lägre än 60 procent av medianvärdet för samtliga invånare i Sverige. Det brukar också kallas att leva under fattigdomsstrecket.

Om de behovsprövade bidragen inte räknas in ökar andelen barn under fattigdomsstrecket från 13 till 16 procent.

procent om båda gjorde det. Av barn till ensamstående som inte arbetade heltid låg 45 procent under gränsen mot 6 procent om den ensamstående föräldern arbetade heltid.

Det är uppenbart att om någon i hushållet arbetar heltid minskar risken att hamna under fattigdomsstrecket kraftigt. De ersättningar som utbetalas till dem som inte arbetar, till exempel studiemedel, A-kassa och sjukpenning räcker många gånger inte till för att ta hushållet över fattigdomsstrecket. Heltidsarbets betydelse framgår tydligt då 25 procent av alla barn till ensamstående var fattiga 2006, men av barn till ensamstående som arbetade heltid var andelen endast 6 procent.

Att inte ha ett heltidsarbete är betydligt vanligare bland kvinnor än män. Det finns också många som inte har kommit in på arbetsmarknaden och som därför får låga belopp i ersättning vid till exempel arbetslöshet eller när de är hemma med barn. Därför

hamnar dessa hushåll och dess barn oftare under fattigdomsstrecket än andra hushåll. Exempel på det är ungdomar och personer med utländsk bakgrund. Även i dessa grupper är det fler kvinnor än män som inte har ett heltidsarbete.

BOSTADSBIDRAG och ekonomiskt bistånd står för en mycket stor andel av inkomsterna i hushåll under fattigdomsstrecket. Dessa bidrag hjälper också flera hushåll att komma över gränsen. Om vi gör experimentet att exkludera bostadsbidrag och ekonomiskt bistånd från den disponibla inkomsten skulle antalet barn som hamnar under det beräknade fattigdomsstrecket öka med 25 procent till cirka 335 000. Det innebär att andelen fattiga barn ökar från 13 till 16 procent. Av dessa 335 000 barn bor ungefär 40 procent med en ensamstående mamma som antingen inte förvärvsarbetar alls eller arbetar deltid.

Inte helt oväntat ökar andelen under fattigdomsstrecket kraftigt bland barn till ensamstående när bidragen inte räknas med. Andelen i denna grupp ökar från 25 till 36 procent medan förändringen för barn i sammanboende-hushåll är marginell, från drygt 9 procent till knappt 10 procent. Också i övriga hushåll som vi har definierat som riskgrupper, det vill säga hushåll där föräldrarna inte arbetar heltid, har låg utbildning eller är unga samt hushåll som har många barn eller utländsk bakgrund, är ökningen av andelen barn under gränsen stor när bidragen inte räknas med.

De behovsprövade bidragen lyfter således många barnhushåll över fattigdomsstrecket. Samtidigt är det många barnhushåll som trots dessa bidrag ligger kvar på en disponibel inkomst som är lägre än 60 procent av medianvärdet.

Författare

Hans Heggemann arbetar med ekonomisk välfärdstatistik på SCB
tfn: 019-17 68 10
e-post: hans.heggemann@scb.se

Inkomstskillnaderna de största som SCB uppmätt

Hushållens disponibla inkomster ökade med 7 procent 2007. Det är den största ökningen sedan SCB började göra mätningarna 1975. Samtidigt är gapet mellan de med låg respektive hög inkomst nu större än någon gång tidigare under dessa dryga 30 år.

Under 2007 ökade inkomsterna med 7 procent. Orsaken till att vi fick uppleva den kraftigaste inkomstökningen sedan SCB började göra dessa mätningar är ökade inkomster från arbete och kapital samtidigt som skatterna sänktes. Sett över hela perioden

1995–2007 ökade genomsnittsinkomsten med 44 procent i fasta priser.

PERSONER SOM SAKNAR förvärvsarbete, exempelvis studerande, arbetslösa och personer med sjuk- eller aktivitetsersättning, har haft en betydligt sämre utveckling av sina inkomster än personer med arbete. Sedan 1995 har inkomstökningen varit närmare 50 procent för förvärvsarbete och 24 procent

för personer utan arbete. Förra året infördes dessutom skattelättnader för de med arbete vilket ytterligare ökade avståndet.

Parallellt med hushållens höjda inkomster från mitten av 1990-talet har även inkomstskillnaderna ökat. Inte sedan SCB började med sina mätningar 1975 har skillnaderna varit större.

INKOMSTEN HAR ÖKAT i samtliga inkomstskikt men ökningen är betydligt större i de övre inkomstskikten. För den tiondel som har lägst inkomster ökade dessa med 27 procent mellan 1995 och 2007. Det kan jämföras med en ökning med 60 procent för den tiondel av befolkningen med högst inkomster och en fördubbling för

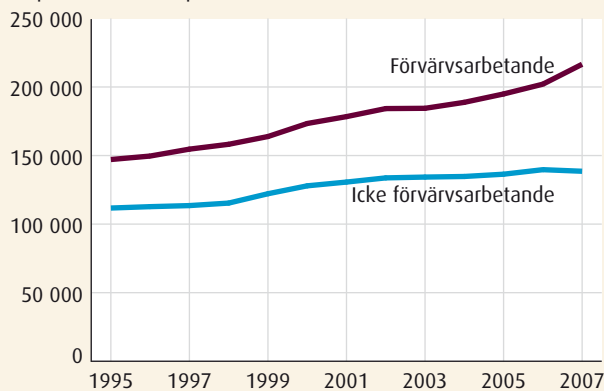
de personer som ingår i den grupp på en procent som har de högsta inkomsterna. Detta beror till stor del på att kapitalinkomsterna har ökat kraftigt. Kapitalinkomster i allmänhet och kapitalvinster i synnerhet är mycket ojämnt fördelade. Dessutom är de starkt koncentrerade till toppen av inkomstfördelningen, vilket ökar inkomstspridningen ytterligare.

Personer utan arbete halkar efter

Disponibel inkomst i kronor, 1995–2007. Medianvärden i 2007 års priser för personer 20–64 år

Disponibel inkomst per konsumtionsenhet

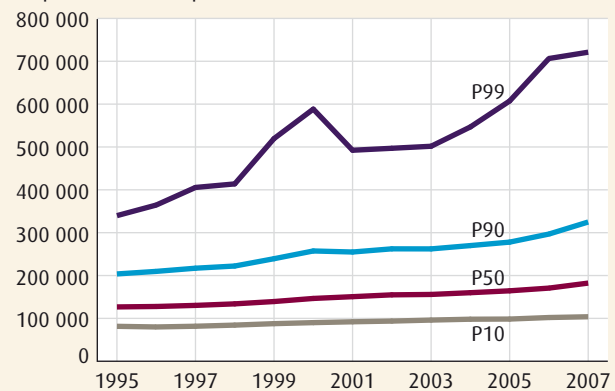

Sedan 1995 har inkomsten för personer som har arbete ökat med 50 procent. För personer utan arbete har ökningen endast varit 24 procent.

Höginkomsttagare drar ifrån

Disponibel inkomst i kronor, 1995–2007 i olika inkomstskikt i 2007 års priser för personer 20–64 år

Disponibel inkomst per konsumtionsenhet

Diagrammet visar gränsvärden. Exempelvis avgränsar P10 de tio procent av personerna med lägst inkomst.

Personer i de övre inkomstskikten har haft betydligt bättre utveckling än de med låga inkomster.

Att mäta nedskräpning är inte bortkastat

Den vanligaste typen av skräp på trottoarer i stadsmiljö är cigarettfimpar följt av snus och tuggummi. Det visar de skräpundersökningar som ett par kommuner gjorde sommaren 2008 efter en modell som SCB tagit fram. Intresset bland Sveriges kommuner för fortsatta undersökningar är stort.

Det finns många anledningar att minska nedskräpningen. En skräpig miljö kan skapa en negativ

spiral, människor uppfattar det ofta som okej att slänga tomburkar, tuggummi eller godispapper

på marken om det redan ligger skräp där. En plats som är nedskräpad drar ofta till sig både klotter och annan skadegörelse. Följden blir att platsen upplevs som otrevlig, otrygg och ofräsch att vistas på. Dessutom kan både människor och djur skadas av skräp som ligger på marken, och miljöfarligt avfall, till exempel

batterier, kan ge långsiktiga skador på naturen.

DÅ KAMPANJEN "Håll naturen ren" startade på 1960-talet var det kampen mot skräpet som stod i fokus. Än i dag är nedskräpningen en kärnfråga för Håll Sverige Rent, den stiftelse som har sina rötter i den tidiga renhållnings-

Att trampa i tuggummi är inte ovanligt i stadsmiljöer.

HÅLL SVERIGE RENT

kampanjen. De senaste åren har Håll Sverige Rent fått flera indikationer på att problemet med nedskräpning ökat i Sverige. De som arbetar med att plocka upp skräpet, kommunerna, har dock haft svårt att bevisa att det rör sig om en reell ökning, eftersom man inte kunnat mäta skräpmängden över tid.

För att ta reda på om det finns någon grund för känslan av att nedskräpningen har ökat, tog Håll Sverige Rent under 2007 initiativ till att utveckla en metod för skräpundersökningar. Man kontaktade SCB, som fick i uppdrag att ta fram en metod för mätning av nedskräpning i tätortsområden. I diskussioner framkom att det var mest intressant med de platser där vi dagligen rör oss och därmed skräpar ned, vilket preciserades till att omfatta trottoarer i stadsmiljö. Genom att kombinera erfarenheten av geografiska undersökningar som till exempel markanvändningsundersökningen, miljöstatistik-expertis, expertis inom statistiska metoder och teknisk kompetens inom geografiskt informationssystem (GIS), skapade SCB en helt ny metod för standardiserade skräpundersökningar. Kraven var högt ställda: metoden skulle ge tillförlitliga resultat och vara både praktiskt och ekonomiskt genomförbar för en enskild kommun.

Under 2007 genomfördes pilotstudier i tre kommuner: Stockholm (stadsdelarna Maria och Gamla stan), Tyresö och

Överkalix. Erfarenheterna från de undersökningarna visade att metoden lämpar sig bäst för de delar av en tätort som domineras av affärer, restauranger och liknande. Under vintern 2007–2008 justerades metoden med hjälp av synpunkter från en referensgrupp bestående av representanter från tre stora kommuner.

I KORTA DRAG GÅR METODEN ut på att koordinatpunkter inom ett avgränsat område slumpas fram och att en arbetsgrupp går till platsen för att räkna skräpföremål på trottoaren vid koordinatpunkten. En förändring jämfört med pilotstudierna, men också en förändring, var att en 5 meter lång trottoarsträcka användes i stället för 10 stycken halvmeterlånga sträckor. Det finns standarder för i vilken ordning punkterna ska undersökas, hur trottoaren ska mätas upp och vilka föremål som ska räknas. Mätningarna ska dessutom genomföras under perioden maj till augusti och pågå mellan två och tre veckor. Efter att data samlats in registrerar arbetsgruppen värdena. SCB tar sedan fram ett så kallat SkräpFACIT och levererar dessa till kommunen. Ett SkräpFACIT visar kommunens egna resultat i jämförelse med övriga kommuner samt fördelning över skräpkategorier och eventuella delområden inom det avgränsade området.

SOMMAREN 2008 var det premiär för skräpmätningarna, och Joakim Brodahl på Håll Sverige Rent informerade de 20 största kommunerna i Sverige om undersökningen genom en turné under våren. Det stod tidigt klart att det fanns ett stort intresse av att delta. Föregångarna var Gävle och Jönköping, vilka snabbt satte ihop en projektorganisation och genomförde mätningar i juni.

Resultaten visar att den klart vanligast förekommande typen av skräpföremål är cigarettfimpar, följt av snus och tuggummi. Allt för få kommuner har genomfört mätningen under 2008 för att resultat ska kunna presenteras, men inblandade kommuner är mycket positiva till en fortsättning under 2009. ●

Kontaktperson

Anna Warnemo
arbetar som handläggare vid miljöenheten på SCB
tfn: 08-506 942 56
e-post: anna.warnemo@scb.se

Författare

Christine Uhrlander Lindbom
arbetar på kommunikationsavdelningen, SCB
tfn: 08-506 944 36
e-post: christine.uhrlanderlindbom@scb.se

Pensionärer är mer nöjda med **renhållning och sophantering** i bostadsområdet än andra. Kvinnor i alla åldrar är något mer nöjda än män. Däremot är män mer nöjda med **utomhusluften** i bostadsområdet.

Resultaten är hämtade från Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF) 2006-07.

Statistiskt säkerställd skillnad

Uttryck som "statistiskt säkerställd skillnad" och "statistiskt säkerställd slutsats" förekommer ofta när det gäller jämförelser mellan olika tal i statistiken. Det har att göra med den osäkerhet i resultaten som uppstår när statistiken grundas på ett urval. En skillnad mellan två tal i statistiken är statistiskt säkerställd om den trots urvalsosäkerheten tyder på en skillnad i verkligheten.

Någon gång kan man höra frågan om resultaten i en statistisk undersökning är "statistiskt säkerställda". Men frågan måste preciseras lite. Det som kan vara statistiskt säkerställt eller inte är slutsatser från statistiska resultat, ofta om jämförelser.

SCB:S PARTISYMPATIUNDERSÖKNINGAR (PSU) och andra liknande väljarundersökningar är näraliggande exempel. Där talas ofta om statistiskt säkerställd förändring i andelen väljare som "i dag" skulle rösta på ett visst politiskt parti.

För att ta ett specifikt exempel: I riksdagsvalet i september 2006 fick Moderaterna 26,2 procent av rösterna. I maj 2008 hade detta partis andel av rösterna minskat till 22,4 procent, enligt PSU.

Men är minskningen verklig? Eller kan den bero på osäkerhet? I PSU kan man inte gå ut och fråga alla väljare, utan bara ett urval, närmare bestämt 9 500 av landets alla väljare.

Urvalet är i princip slumpmässigt draget ur Registret över totalbefolkningen (RTB). Urvalet kan då spegla väljarkåren som helhet på ett rättvisande sätt, men det blir ändå en viss osäkerhet genom att urval används, en urvalsosäkerhet.

URVALSÖSÄKERHETEN GÅR ATT FÅ SIFFROR PÅ, i form av "felmarginal" eller osäkerhetstal. PSU-siffran på 22,4 procent som nämndes har en felmarginal, ett osäkerhetstal, på 0,9 procentenhet. Felmarginalen betyder att med en hygglig säkerhet så kan PSU-siffran 22,4 procent väntas skilja sig högst 0,9 procentenhet

ter från partiets verkliga andel av rösterna i maj 2008.

Den verkliga andelen röster bör då ligga någonstans mellan $22,4 - 0,9 = 21,5$ och $22,4 + 0,9 = 23,3$ procent. Intervallet mellan 21,5 och 23,3 procent kallas osäkerhetsintervall.

Jämför nu åter med partiets andel på 26,2 procent av rösterna i riksdagsvalet i september 2006. Vi ser att hela osäkerhetsintervallet för partiets andel i maj 2008, alltså 21,5 till 23,3 procent, ligger under siffran 26,2 procent för partiets andel i valet 2006.

DÅ ÄR DET STATISTISKT SÄKERSTÄLLT att partiets andel röster har minskat

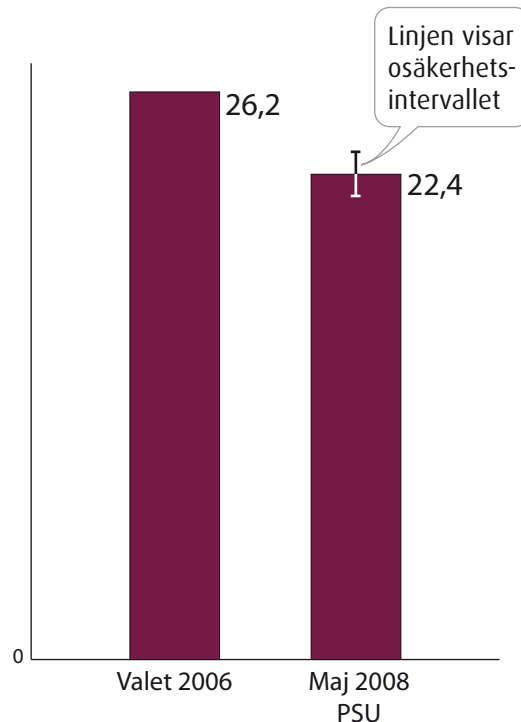
kat mellan valet 2006 och maj 2008. Den sanna andelen röster i maj 2008 bör nämligen finnas inom osäkerhetsintervallet, som ligger under valresultatet. Man kan vara tämligen säker på att minskningen är verklig, inte uppkommen genom urvalsosäkerheten.

Begreppet statistiskt säkerställd hänger alltså nära ihop med begreppet felmarginal. Ofta säger "statistiskt säkerställd" detsamma som "ej inom felmarginalen".

Mera noga taget så är osäkerhetsintervallet så konstruerat att det med 95 procents sannolikhet träffar rätt, och hamnar så att det innefattar det sanna värdet på partiets andel väljare i hela väljarkåren. Osäkerhetsintervallet kallas även för 95 procents konfidensintervall.

EN VISS FELRISK finns i påståendet att något är statistiskt säkerställt. Den slutsats som man rent logiskt kan dra av övningen med osäkerhetsintervallet är denna: Lek med tanken att partiets andel röster i hela väljarkåren i själva verket hade varit oförändrad sedan valet. I så fall så hade det varit högst 5 procents sannolikhet för att utfallet i PSU genom slump ändå skulle råka skilja sig från valresultatet med minst så mycket som det gör.

Andel röster på moderaterna, procent

Resultatet i maj 2008 är lägre än det i valet - även om man lägger på felmarginalen.

Foto: Arne Orrgård

Förändringen sägs då vara statistiskt säkerställd på 5 procents risknivå, eller 5 procents signifikansnivå. Förändringen i exemplet är i själva verket ännu bättre statistiskt säkerställd, på lägre än 1 procents risknivå. Det visar en mera exakt beräkning

”Signifikant” är en fackterm som statistiker och forskare brukar använda för statistiskt säkerställd. Ofta kan det kanske vara tydligare att säga statistiskt säkerställd, eftersom till vardags ordet ”signifikant” kan ha andra betydelser.

MEN DET FINNS FLERA FORMER AV OSÄKERHET än urvalsosäkerheten, och detta är viktigt att tänka på. För de andra slagen av osäkerhet fångas inte upp av begreppen statistiskt säkerställd och felmarginal.

Många väljare kan känna sig osäkra hur de ska rösta, och det kan även förekomma taktikröstning. Sådana fenomen kommer fram i uttryck som ”lättroliga allmänborgerliga väljare” och ”kamrat fyra procent” (eventuell taktikröstning på Vänsterpartiet när det partiet låg nära fyraprocentsspärren). Sådan svarsosäkerhet bortses helt från när man talar om felmarginaler och statistiskt säkerställda slutsatser.

Svaren i en statistisk undersökning kan också påverkas av mät-situationen och sättet att ställa frågorna. En PSU-mätning och ett val är trots allt två olika slags situationer, vilket kan göra väljarnas reaktioner olika. Detta tar felmarginalen och det statistiska säkerställandet ingen hänsyn till.

OSÄKERHET GENOM BORTFALL tillkommer också. I en undersökning som PSU får man inte svar från alla som ingår i urvalet, utan det blir ett bortfall. I PSU maj 2008 var det 15 procent av urvalet som inte anträffades eller var sjuka, och därtill 13 procent som vägrade svara. Detta gör ett bortfall på totalt 28 procent av urvalet.

Bortfallet medför en osäkerhet, genom att man inte vet hur de som inte svarade skulle ha svarat. Med vissa tricks i beräkningarna försöker man reducera bortfalls-osäkerheten, men hur bra detta lyckas är ändå osäkert. Liksom svarsosäkerheten så finns bortfalls-osäkerheten inte heller med i felmarginaler eller statistiskt säkerställande.

PSU-MÄTNINGARNA JÄMFÖRS ofta med varandra mellan olika tidpunkter, inte bara med valresultat. Har partierna statis-

tiskt säkerställda öknings eller minskningar i andel röster, mellan den näst senaste och den senaste PSU-mätningen?

När två PSU-resultat jämförs med varandra så är båda behäftade med urvalsosäkerhet. Nu råkar just PSU vara så konstruerad att samma osäkerhetstal gäller för enskilda procenttal, som för skillnaden i motsvarande tal mellan två på varandra följande mätningar. I regel blir annars osäkerheten större i skillnaden mellan två tal än i talen vart för sig.

SIFFRAN 22,4 PROCENT RÖSTER för Moderaterna i maj 2008 kan jämföras med siffran från PSU-mätningen närmast innan, som var i november 2007, och den siffran är 22,6 procent. Minskningen från 22,6 procent i november 2007 till 22,4 procent i maj 2008 är 0,2 procentenheter. Den minskningen är mindre än felmarginalen på 0,9 procentenheter, och minskningen är alltså inte statistiskt säkerställd.

Går vi ytterligare tillbaka i tiden till maj 2007, så var partiets andel röster då 23,9 procent. Låt oss se på förändringen från den mätningen till den närmast följande, i november 2007. Minskningen från 23,9 procent i maj 2007 till 22,6 procent i november

2007 är 1,3 procentenheter, alltså större än felmarginalen som även då var på 0,9 procentenheter.

Denna minskning är då statistiskt säkerställd. Men observera att det som sagt är speciellt för just PSU att felmarginalerna kan användas för skillnader på just detta sätt.

NÄR MAN GÖR MÅNGA JÄMFÖRELSEr så måste man till slut också tänka på den felrisk som nämndes. En och annan gång, för det mesta glest, kommer en ”falsk signifikans”. Det är skillnader som blir statistiskt säkerställda fastän de inte är sanna. ●

Författare

Martin Ribe är metodstatistiker på SCB
tfn: 08-506 948 54
e-post: martin.ribe@scb.se

Barnbidraget – en pigg 60-åring

Det allmänna barnbidraget fyller 60 år. Redan 1937 infördes ett behovsprövat bidrag till barnfamiljer med behov av ekonomiskt stöd. 1948 utvecklades det till ett allmänt bidrag, som betalades med samma belopp till alla barn. Det var ett led i utvecklingen av den moderna välfärdsstaten.

Barnbidraget har under åren motiverats på olika sätt, till exempel med att det bidrar till att minska barnfattigdomen, att det omfördelar mellan olika typer av hushåll och att det ökar barnafödandet. Idag är barnbidraget en del av den ekonomiska familjepolitiken som har till syfte att "bidra till förbättrade förutsättningar för en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer".

För 60 år sedan var barnbidraget 65 kronor per kvartal, vilket i dagens penningvärde motsvarar 1 140 kronor, eller 380 kronor i månaden. I diagrammet redovisas utvecklingen av barnbidraget i nominellt penningvärde (hur mycket som faktiskt betalas ut ett specifikt år) och i 2008 års penningvärde (utbetalningarna

omräknade till dagens penningvärde).

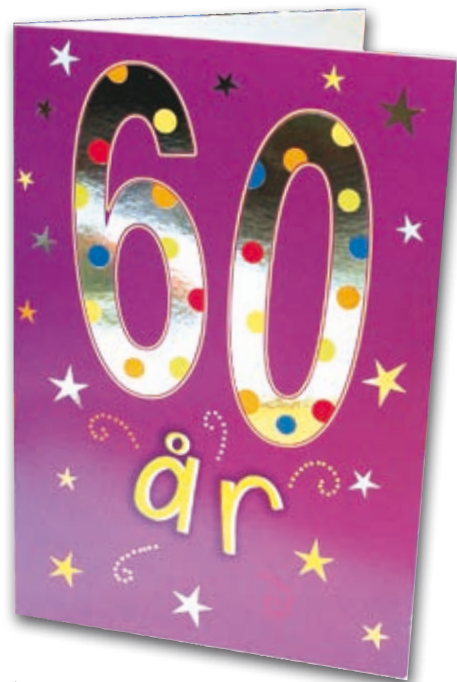
BARNBIDRAGET HAR UNDER ÅREN varit ett mycket stabilt bidrag med få förändringar. Exempelvis har åldersgränsen vid 16 år varit densamma under de 60 åren. Det har också under alla år utgått till alla barn i Sverige. En förändring är dock flerbarnstillägget som infördes 1982.

Ett komplement till barnbidraget är studiebidraget som infördes redan 1957 med 50 kronor i månaden till studerande ungdomar från 16 år. I dag är studiebidraget 1 050 kronor under 10 månader om året, sommaren räknas inte som studietid. Om en elev skolkar mycket kan studiebidraget dras in.

Även om barnbidraget har förändrats lite under årens lopp har det med jämna mellanrum diskuterats förändringar av bidraget. Diskussionen har främst handlat om ifall det ska fortsätta vara ett generellt bidrag eller om det ska göras om till ett behovsprövat bidrag. Andra frågor som diskuterats är om åldersgränsen vid 16 år bör kvarstå och om tillägg bör finnas för vissa speciellt utsatta grupper av barnfamiljer, till exempel ensamförälderhushåll.

Vidare har nivån på bidraget ofta diskuterats samt på senare tid om det ska vara möjligt att dela barnbidraget mellan mamman och pappan. Denna möjlighet finns nu, men utnyttjas sällan, troligen för att föräldrarna måste vara överens om en delning.

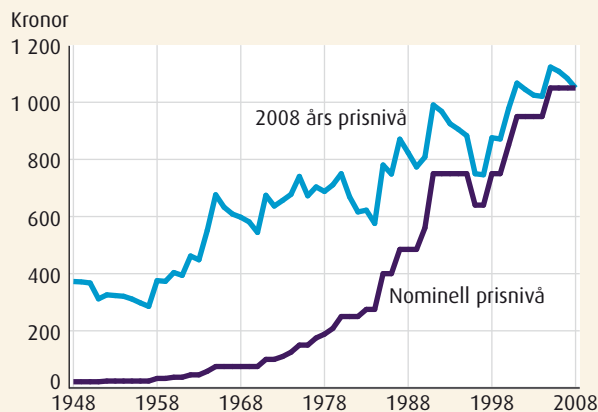
ÄVEN OM BARNBIDRAGEN betalas ut med samma belopp till alla

barn, har det störst betydelse för barn i ekonomiskt utsatta hushåll. Bidragets betydelse beror dels på hur många barn som finns i hushållet, dels på hushållens övriga inkomster. I diagrammet

Från 380 till 1 050 kronor i månaden under 60 år

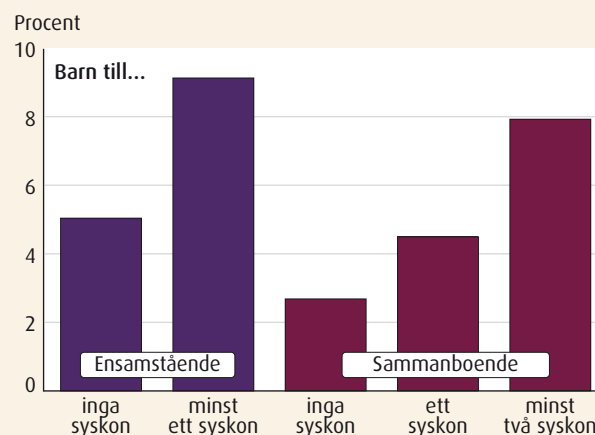
Barnbidragets utveckling 1948–2008. Utbetalning per månad

Den 1 januari 1996 sänktes barnbidraget från 750 kronor till 640 kronor i månaden, dessutom avskaffades flerbarnstillägget. Detta var en del i saneringen av statsfinanserna. Både barnbidragets nivå och flerbarnstillägget återställdes den 1 januari 1998.

Störst betydelse i ensamförälderhushåll

Barnbidragets betydelse för barn i olika hushåll. Andel av ekonomisk standard

Barnbidraget har störst ekonomisk betydelse för barn till ensamstående föräldrar med minst ett syskon.

redovisar vi hur stor andel av den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet (se faktaruta) som kommer från barnbidraget. Som diagrammet visar finns det två tydliga mönster. Det ena är att barnbidraget betyder mer för hushållets ekonomiska standard om barnet bor med en förälder jämfört med om det finns två vuxna i hushållet. Anledningen är att övriga sammanlagda inkomster är lägre i ensamförälderhushåll än i hushåll med flera vuxna.

Det andra mönstret är att barnbidraget betyder mer för barn i hushåll med flera syskon. Anledningen är naturligtvis att fler barnbidrag och flerbarnstillägg betalas ut. Mest betyder barnbidraget för barn till ensamstående föräldrar med minst ett syskon, där det utgör 9 procent av den

ekonomiska standarden. Barnbidraget har minst ekonomisk betydelse för barn utan syskon med sammanboende föräldrar, där utgör den 3 procent av den ekonomiska standarden.

UTFORMNINGEN AV BARNBIDRAGET innebär att inkomster omfördelas mellan hushåll med och utan barn. Vidare betalas mer ut i barnbidrag till ekonomiskt utsatta hushåll än till ekonomiskt starka hushåll. Detta beror på att hushåll med många barn oftare har en lägre ekonomisk standard.

Omfördelningen till barnfamiljer är relativt kostsam eftersom också de ekonomiskt starka barnhushållen får barnbidrag, ett argument som ofta används av dem som vill ersätta det allmänna barnbidraget med

ett behovsprövat bidrag. Å andra sidan är barnbidraget effektivt då det inte innebär någon så kallad fattigdomsfälla, eftersom det inte finns några marginaleffekter. Det vill säga att barnbidraget inte minskar om hushållets övriga inkomster ökar.

Andra fördelar med ett allmänt barnbidrag som går till alla barn är att det har en låg administrativ kostnad samt att felaktiga utbetalningar är få. Viktigast är dock dess omfördelningseffekter samt att det lyfter många hushåll ur fattigdom. Vi ser fram emot en pigg pensionär som fortsätter att vara aktiv långt efter pensionsåldern. ●

Det allmänna barnbidraget är 1 050 kronor i månaden per barn. Ett flerbarnstillägg utgår med 100 kronor om det finns två barn i barnaskaran, 454 kronor om barnen är tre och 1 314 om det finns fyra barn. I dag betalas barnbidrag ut för 1,7 miljoner barn till drygt 1 miljon föräldrar. De allra flesta av dessa är mammor eftersom de är den automatiska bidragsmottagaren. Barnbidraget utbetalades under 2008 med 23,5 miljarder kronor, vilket motsvarar drygt en tredjedel av Försäkringskassans utbetalningar till barnfamiljer.

Ekonomisk standard, eller disponibel inkomst per konsumtionsenhet, är ett hushålls samlade inkomster inklusive transfereringar och bidrag, med avdrag för skatter, och justerat för hushållets försörjningsbörda. Justeringen sker genom att den disponibla inkomsten delas med en konsumtionsvikt, som beror på hushållets sammansättning.

Foto: Marie Almers

Barnbidrag betalas i dag ut för 1,7 miljoner barn.

Lästips

Socialförsäkringsrapport 2008:11
Nya resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken
Rapporten finns på Försäkringskassans webb:
www.forsakringskassan.se

Ingrid Söderlind och Kristina Engwall
2005 **Var kommer barnen in? Barn i politik, vetenskap och dagspress**
Institutet för Framtidsstudier

Författare

Ann-Zofie Duvander
tfn: 08-786 96 13
e-post: ann-zofie.duvander@forsakringskassan.se

Mats Johansson
tfn: 08-786 97 85
e-post: mats.johansson@forsakringskassan.se

Båda arbetar som analytiker vid avdelningen för Försäkringsutveckling, verksamhetsområde barn och familj på Försäkringskassan.

Barnafödandet bland utrikes födda

Utrikes födda kvinnor som bor i Sverige får i genomsnitt fler barn än kvinnor födda i Sverige. Skillnaderna är dock stora mellan kvinnor från olika länder. Kvinnor födda i Norden, EU och i länder med hög utvecklingsnivå har i stort sett samma barnafödandemönster som kvinnor födda i Sverige. Störst är skillnaderna mellan kvinnor födda i Sverige och kvinnor födda i ett utomeuropeiskt land med låg utvecklingsnivå. Barnafödandet bland utrikes födda närmar sig dock sverigeföddas nivå.

En femtedel av alla barn som föds i Sverige har en utrikes född mamma. Denna andel har ökat sedan slutet av 1980-talet i takt med att andelen utrikes födda kvinnor i barnafödande åldrar har ökat. Det innebär att de utlandsfödda kvinnornas barnafödande får en allt större inverkan på barnafödandet i riket som helhet. En

kartläggning av utlandsfödda kvinnors barnafödande ger därför bättre kunskap om hur barnafödandet i Sverige kan komma att utvecklas i framtiden.

OM MAN SER TILL hela gruppen utrikes födda får de i genomsnitt fler barn än de som är födda i Sverige. Det summerade fruktsamhets-

talet för utrikes födda uppgick år 2007 till 2,21 barn per kvinna medan sverigefödda uppnådde ett fruktsamhetstal på 1,82 barn per kvinna. Sammantaget för samtliga kvinnor var det summerade fruktsamhetstalet 1,88 barn per kvinna.

De utrikes födda kvinnorna är en heterogen grupp med olika barnafödandemönster. Invandringen till Sverige sker från nästan 200 länder vilket gör det svårt att göra en analys av kvinnornas barnafödande för enskilda länder. De utrikes födda kvinnorna har därför delats in i sex olika grupper beroende på födelseland: Norden utom Sverige, EU utom Norden, Europa utom EU och Norden samt länder utanför Europa med hög, medel respektive låg utvecklingsnivå utifrån FN:s Human Development Index (HDI). Det är samma ländergruppsindelning som används i SCB:s befolkningsprognos.

TRE AV LÄNDERGRUPPERNA har ett mönster i barnafödande som är mycket likt de sverigeföddas. Det är kvinnor födda i Norden, EU samt länder utanför Europa med hög utvecklingsnivå. I den senare gruppen ingår länder som exempelvis Chile, Sydkorea och USA.

Kvinnor födda i europeiska länder utanför EU och Norden har högre fruktsamhetstal än kvinnor födda i Sverige. Denna grupp domineras av Turkiet och av länder i forna Jugoslavien. Ännu högre är fruktsamhetstalen för kvinnor som är födda utanför Europa i medelutvecklade länder. Till denna grupp hör länder som exempelvis Irak, Iran och Thailand. Allra högst är fruktsamhetstalen för kvinnor födda i lågt utvecklade länder. I denna grupp

Det summerade fruktsamhetstalet är ett mått på det antal barn en kvinna i genomsnitt skulle få under sin livstid om benägenheten i olika åldrar att få barn förblev densamma som under det år för vilket man gör beräkningen.

ingår bland annat kvinnor från Somalia och Etiopien.

DET SUMMERADE FRUKTSAMHETSTALET beskriver barnafödandet som helhet. Måttet säger ingenting om hur många kvinnor som föder ett barn eller hur många som får fler barn. Det säger heller ingenting om hur stor andel av kvinnorna som är barnlösa.

Men med hjälp av registerdata om barnafödande kan man studera benägenheten att få första, andra, tredje och fjärde barnet, det vill säga fruktsamhetsmönstret. Detta har gjorts för de olika ländergrupperna av utrikes födda kvinnor och jämförts med sverigefödda kvinnor. Utvecklingen har studerats för fyra olika födelsekohorter: födda 1960–64, 1965–69, 1970–74 och 1975–79.

Liksom när det gäller fruktsamhetstalet visar resultaten från dessa analyser att kvinnor födda i Norden, EU och länder med hög utvecklingsnivå har i stort sett samma fruktsamhetsmönster som kvinnor födda i Sverige. Skillnaderna mellan grupperna är små.

För kvinnor födda i Europa utanför EU och Norden visar resultaten att senare födda kohorter har närmast sig sverigeföddas barnafödandemönster. För den yngsta kohorten återstår endast små skillnader i benägenheten att få barn jämfört med sverigefödda.

Kvinnor som nyligen invandrat till Sverige har större benägenhet att få barn.

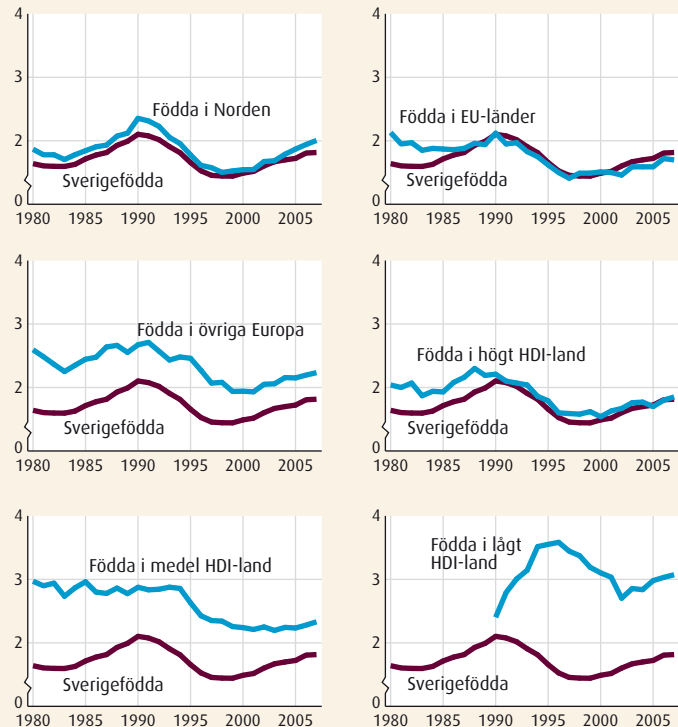

närmar sig sverigeföddas nivå

Skillnaderna i barnafödandet minskar mellan inrikes och utrikes födda

Det summerade fruktsamhetstalet för kvinnor födda i Sverige och olika grupper av utrikes födda kvinnor 1980–2007

Antal barn per kvinna

Barnafödandet bland kvinnor födda i övriga Europa närmar sig sverigeföddas nivå. En stor del av skillnaden mellan kvinnor födda i Sverige och kvinnor födda i utomeuropeiska länder med låg eller medelhög utvecklingsnivå beror på att den senare gruppen har större benägenhet att få tre eller fler barn.

ÄVEN BLAND KVINNOR födda i medelutvecklade länder tycks fruktsamhetsmönstret närma sig de sverigeföddas nivå. Trots detta är skillnaderna fortfarande relativt stora, också för senare födda kohorter. Kvinnor födda i medelutvecklade länder har exempelvis en större benägenhet än kvinnor födda i Sverige att skaffa fler än två barn.

Ännu större skillnader i barnafödande jämfört med sverigefödda kvinnor kan man finna bland kvinnor födda utanför Europa i länder med låg utvecklingsnivå. När det gäller tredje och fjärde barnet är skillnaderna särskilt

stora. Benägenheten att få ett tredje barn är omkring tre gånger så stor för kvinnor födda i ett land med låg utvecklingsnivå än för kvinnor födda i Sverige. Denna grupp visar heller inga direkta tendenser till att närma sig det barnafödandemönster som finns bland sverigefödda kvinnor. Detta kan delvis bero på att gruppen har ändrat sammansättning. Senare födda kohorter domineras allt mer av kvinnor födda i Somalia, som ofta får många barn.

EN DEL AV SKILLNADERNA mellan sverigefödda och utrikes födda kan förklaras med att nyinvandrade

Human Development Index är ett index som mäter välfärdsnivån i olika länder och som grundar sig på sammansatt statistik över befolkningens förväntade livslängd, bruttonationalprodukt (BNP) per invånare och utbildningsnivå. Länderna delas in i tre grupper: högt utvecklade länder (høgt HDI), medelutvecklade länder (medel HDI) och lågt utvecklade länder (låg HDI). Indexet beräknas och uppdateras årligen av FN. I denna studie har 2006 års indelning använts.

kvinnor har större benägenhet att få barn. Orsaken till detta kan vara att kvinnorna väntar med att skaffa barn till efter invandringen. Många kommer också till Sverige för att bilda familj och påbörjar därför sitt barnafödande kort tid efter invandringen.

Den här "migrationseffekten" är betydligt större för kvinnor som invandrar från Europa utanför EU och Norden samt från låg- och medelutvecklade länder. Detta kan bero på att det är andra kategorier av invandrare som kommer från dessa länder. De är i större utsträckning asylsökande och anhöriginvandrare.

MEN ÄVEN KVINNOR som har varit i Sverige en längre tid har större benägenhet att få barn än kvinnor födda i Sverige. De får i större utsträckning tre eller fler barn. Detta gäller även kvinnor som kom till Sverige under barndomen. En förklaring till detta kan vara att de startar sitt barnafödande tidigare än kvinnor födda i Sverige, vilket kan leda till att fler hinner få ett tredje och fjärde barn. Kvinnor som kom till Sverige i barndomen har i genomsnitt lägre medelålder vid första barnets födelse än kvinnor födda i Sverige. En annan orsak kan vara kulturella skillnader för vissa grupper av utrikes födda kvinnor.

Trots en del skillnader visar den totala bilden att fruktsamhetsmönstret utvecklats mot en

tilltagande homogenitet. En orsak till detta kan vara det svenska socialförsäkringssystemet. I Sverige är föräldraförsäkringen starkt kopplad till inkomst och förvärvsarbete. Invandrare med uppehållstillstånd är garanterade samma rättigheter. Detta kan verka för ett homogent barnafödandemönster. Studier visar också att socioekonomiska faktorer påverkar sverigefödda och utrikes födda kvinnor på ett likartat sätt.

En annan förklaring till att fruktsamhetsmönstret hos utrikes födda allt mer liknar sverigeföddas kan vara fruktsamhetsutvecklingen i världen som helhet med ett minskande barnafödande i många länder.

Om undersökningen

Den information som använts för beräkningarna har hämtats från flergenerationsregistret och historiska befolkningsregistret. Analysen baseras på demografiska händelser (barnafödande, invandring och utvandring) för kvinnor födda 1960–1979. Kvinnornas barnafödande studeras för perioden 1976–2007. Den statistiska metod som använts för att studera benägenheten att föda första, andra, tredje respektive fjärde barnet för olika grupper utrikes födda jämfört med inrikes födda är så kallade livsförloppsanalyser. Ett syfte med studien är att den ska vara till hjälp vid antaganden om den framtida fruktsamheten för utrikes födda.

Lästips

Barnafödande bland inrikes och utrikes födda. Demografiska rapporter 2008:2, SCB.

Författare

Lotta Persson arbetar med barn- och familjestatistik på SCB
tfn: 08-506 942 11
e-post: lotta.persson@scb.se

Många avbrott i gymnasieskolan

Fler än 30 000 ungdomar lämnar varje år gymnasieskolan utan grundläggande behörighet till högre studier.

Samhälle och arbetsliv kräver i dag i hög grad att ungdomar har en gymnasieutbildning. Efter reformen av gymnasieskolan i början av 1990-talet fortsätter mer än 99 procent att studera efter grundskolan. Den största skillnaden jämfört med slutet av 1980-talet är att den andel av grundskoleeleverna som tidigare inte studerade vidare efter grundskolan, nu i hög grad börjar på individuellt program i gymnasieskolan. Omkring 9 procent av en årskull börjar studera på individuellt program.

Allt fler elever går i dag på gymnasieutbildningar som inte är nationella program. I mitten av 1990-talet gick 92 procent på ett sådant program. De kommunala

huvudmännen har mött konkurrensen från friskolorna med att inrätta allt fler specialutformade program. Dessa omfattar idag nästan 11 procent av eleverna i de kommunala gymnasieskolorna.

Samtidigt har andelen elever som börjar på en fristående gymnasieskola ökat från knappt 2 procent i mitten av 1990-talet till 17 procent läsåret 2007/2008. Många av eleverna i friskolorna följer en kursplan som motsvarar ett nationellt program.

FÖR ATT UPPNÅ GRUNDLÄGGANDE behörighet till högre studier krävs att eleverna har ett slutbetyg med minst betyget "Godkänt" på kurser som motsvarar 90 procent av ett fullständigt program. I de fall eleverna fullföljer studierna och får ut ett slutbetyg, får de allra flesta också grundläggande behörighet.

En mindre del av de elever som inte får ett slutbetyg avbryter

studierna redan under årskurs 1 eller 2, men de flesta avbrotten sker i årskurs 3. Av alla elever som börjar en gymnasieutbildning när nio av tio den 3:e årskursen. Många av dem som avbryter studierna redan det första året har börjat på individuellt program.

Utöver de elever som avbryter studierna är det ett antal elever som fullföljer studierna, men inte får godkänt betyg i tillräckligt många kurser för att uppnå grundläggande behörighet. Denna grupp har minskat under senare år.

Av varje årskull som föddes åren 1980–1986 var det fler än 30 000 ungdomar som lämnade gymnasieskolan utan grundläggande behörighet för högre studier. Det innebär att nära nog var tredje ung person saknade slutbetyg eller hade ett slutbetyg utan behörighet från gymnasieskolan. De flesta som inte uppnår grundläggande behörighet har deltagit i undervisningen till med årskurs 3 och ligger nära gränsen för behörighet. Arbetslivet betraktar ungdomar som lika anställningsbara oavsett hur studierna avslutas i årskurs 3. Däremot har elever som aldrig gått i gymnasieskolan eller avbrutit studierna redan i årskurs 1 eller 2 betydligt svårare att få ett jobb som ung vuxen.

Studieresultaten har blivit bättre de senaste åren. Framför allt har flera av eleverna med slutbetyg också fått grundläggande behörighet för högskolestudier. Andelen avbrott har varit i stort sett oförändrad under åren.

VAR FJÄRDE UNG KVINNA och var tredje ung man lämnar gymnasieskolan utan att få behörighet till högre studier. Såväl antalet som andelen unga utan behörighet för

FAKTA

Den svenska gymnasieskolan är unik

Svensk gymnasieutbildning skiljer sig väsentligt från hur andra länder organiserar sin ungdomsutbildning. I Sverige har alla rätt att studera oavsett vilket resultat man uppnått i grundskolan. Utbildningen är uppbyggd kring kurser och kursval där skolorna fritt kan ordna utbildning efter sina behov och förutsättningar. Någon examen finns inte i den svenska gymnasieskolan sedan år 1971. Alla, oavsett yrkes- eller studieinriktning, som klarar 2 250 kurspoäng, av totalt 2 500 poäng, har möjlighet att fortsätta till högskola och universitet.

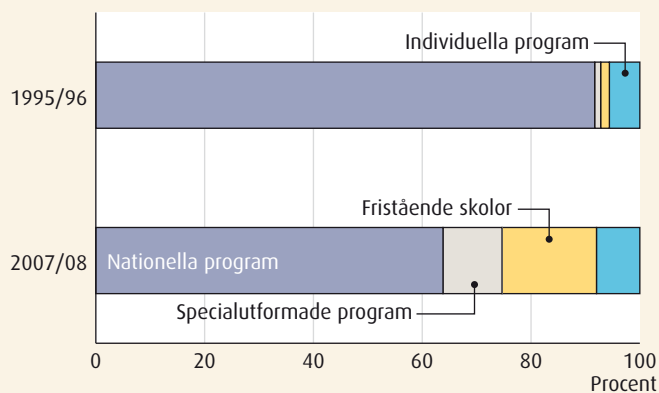
högre studier har trots allt minskat. Framförallt har männens studieresultat förbättrats. För männen har andelen utan behörighet minskat från 42 procent för dem som föddes 1980 till 35 procent för dem som föddes 1985. Andelen kvinnor utan slutbetyg med behörighet har minskat från 31 till 27 procent.

INTAGNINGSKRAVEN till gymnasieskolan skärptes 1998, så att elever som inte hade godkända resultat i svenska, engelska och matematik i grundskolan inte längre fick börja på ett nationellt program. Det betydde i första hand att de elever som började de yrkesinriktade programmen hade bättre förkunskaper än tidigare, samtidigt som fler elever blev hänvisade till det individuella programmet.

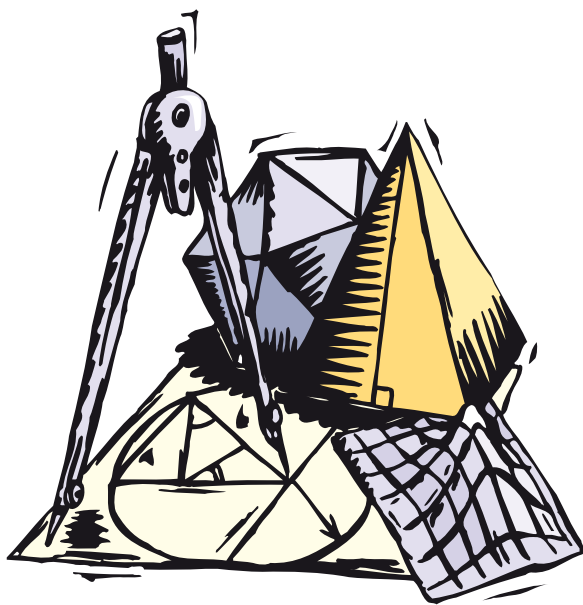
EFTER REGELÄNDRINGEN förbättrades studieresultaten mer på de yrkesinriktade programmen än på de studieförberedande. Andelen med grundläggande behörighet för högre studier ökade med 11 procentenheter för elever som

En av sex går på friskola

Nybörjare i gymnasieskola 1995/96 respektive 2007/08 efter typ av utbildning och skola

Två tredjedelar av gymnasieeleverna går ett nationellt program i en kommunal gymnasieskola.

gått en yrkesförberedande utbildning. Motsvarande förbättring för elever som påbörjade en studieförberedande utbildning är drygt 5 procentenheter. Uppskattningsvis 2–3 procentenheter av förbättringen på de yrkesförberedande utbildningarna kan tillskrivas de ändrade antagningsreglerna. För både yrkes- och studieförberedande utbildningar kan förbättringar noteras för alla kategorier. Det har blivit färre tidiga avbrott, färre sena avbrott och färre elever som får slutbetyg utan grundläggande behörighet.

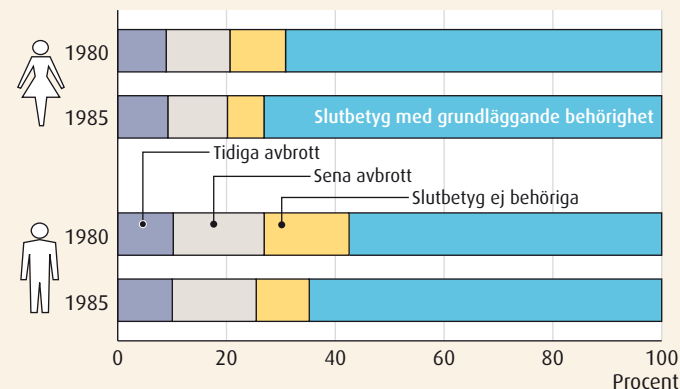
INVANDRARBKGRUND och studie-traditioner från hemmet har stor betydelse för hur gymnasie-studierna lyckas. Nästan hälften av de elever som har utländsk bakgrund och lika stor andel bland dem med kortutbildade föräldrar avbryter studierna.

För elever som börjat på individuella program uppvisas inte några förbättringar. Endast en av sex klarar studierna. Inte heller för gruppen elever vars föräldrar inte har gymnasial eller högre utbildning syns någon förbättring. Detta gäller inte minst unga män med utländsk bakgrund.

KÄRNÄMNESKURSEN SVENSKA B är den kurs som de flesta inte klarar godkänt på. Över lag har eleverna på yrkesutbildningar något lättare att klara karaktärsämneskurserna än kärnämneskurserna. Förhållandet är det motsatta för elever på de studieinriktade utbildningarna. För dessa elever är karaktärsämneskurserna ofta en fördjupning i kärnämnen och därmed svårare att klara. ●

Unga män har förbättrat sina studieresultat i gymnasieskolan

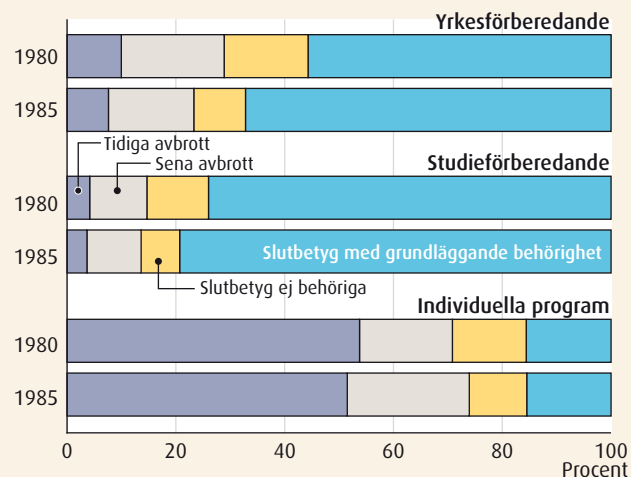
Andel elever födda 1980 och 1985 som fullföljt studierna inom fem år respektive avbrutit studierna fördelade efter kön, studieresultat och tidpunkt för eventuellt avbrott

Andelen gymnasieelever med godkänt slutbetyg har ökat för både kvinnor och män.

Hälften eleverna som börjar individuellt program avbryter studierna redan första året

Andel elever födda 1980 och 1985 som fullföljt studierna inom fem år respektive avbrutit studierna fördelade efter typ av program, studieresultat och tidpunkt för eventuellt avbrott

Andelen elever som fullföljer gymnasieskolan har ökat i både de studieförberedande och i de yrkesförberedande programmen.

Läs mer

Skolverket har i två tidigare utvärderingar beskrivit situationen för unga vuxna kort tid efter gymnasieskolan.

"Efter skolan", rapport 223, låter de unga vuxna själva skatta nyttan av gymnasie-studierna. Tjugo olika gymnasieutbildningar ingår i studien.

"Väl förberedd?", rapport 268, har undersökt mottagarnas, avnämarnas, uppfattning gällande vilka förmågor och färdigheter de unga behöver och har. Såväl arbetsledare, inom tolv olika branscher, som lärare på högskolor,

inom nio olika ämnesområden, ger sin bild av unga vuxna som nyss studerat i gymnasieskolan.

Våren 2008 publicerade Skolverket rapporten **"Varför hoppade du av?"**. Här redovisas sexton ungdomars situation.

Skolverket söker i sin rapport **"Studieresultat i gymnasieskolan"** svaret på frågorna: Hur många går inte klart? Vilka avbryter? När sker avhoppet? Undersökningen är en registerstudie och följer sju årskullar under gymnasietiden.

Författare

Sven Sundin är undervisningsråd på Skolverket
tfn: 08-527 333 57
e-post:
sven.sundin@skolverket.se

Löneskillnaderna mellan kvinnor och män:

Vad säger den officiella lönestatistiken?

Kvinnors löner är i genomsnitt 16 procent lägre än mäns sett till hela arbetsmarknaden. Om hänsyn tas till kvinnors och mäns olika fördelning efter yrke, utbildningsnivå, ålder och arbetstid, minskar skillnaden till 6 procent. En jämförelse av löneskillnaderna mellan kvinnor och män under perioden 2004–2007 visar en svag tendens till minskade skillnader.

DEN OFFICIELLA LÖNESTATISTIKEN kan inte ge svar på frågan om det förekommer lönediskriminering i jämställdhetslagens mening. Lagen är tillämplig på förhållanden hos enskilda arbetsgivare. Diskriminering föreligger om arbetsgivaren, beroende på arbetstagarens kön, tillämpar olika lönevillkor för arbeten som är att betrakta som lika eller likvärdiga. Den

officiella lönestrukturstatistiken rör sig på andra nivåer. Den visar löneskillnader mellan kvinnor och män på hela arbetsmarknaden och på arbetsmarknadens olika sektorer. Om ett yrke eller arbete är likvärdigt ett annat yrke eller arbete kan inte avgöras i lönestrukturstatistiken. Däremot ger den en grov bild av löneskillnaderna mellan kvinnor och män.

NÄR KVINNORS OCH MÄNS LÖNER diskuteras i den offentliga debatten nämns ofta att kvinnornas löner är 16 procent lägre än männens. Uppgiften är hämtad från den officiella lönestatistiken och avser den genomsnittliga löneskillnaden på hela arbetsmarknaden.

Om man ser till den genomsnittliga löneskillnaden inom varje enskild sektor blir resultatet annorlunda. Den största skillnaden finns inom landstingen. Där är kvinnornas löner 28 procent lägre än männens. De minsta skillnaderna finns hos kommunerna där kvinnornas löner är 9 procent lägre än männens. För staten och den privata sektorn är siffran 13 respektive 14 procent.

Skillnader i lön beror på en mängd olika faktorer. Som exempel kan nämnas yrke, ålder, utbildning och inom vilken del av arbetsmarknaden som arbetet utförs. För att få en mer nyanserad bild av relationen mellan

kvinnors och mäns lön måste dessa faktorer beaktas. Det sker genom så kallad standardvägning. Lönestrukturstatistiken innehåller, utöver lön, information om individers kön, ålder, utbildningsnivå, yrke, och arbetstidens omfattning. Vid analys av löneskillnader mellan kvinnor och män beaktas dessa variabler genom standardvägning.

Den löneskillnad som blir kvar och som inte kan förklaras med hjälp av de undersökta faktorerna uppgår till 6,5 procent (100-93,5) år 2007 för hela arbetsmarknaden. Detta innebär att drygt 60 procent av den genomsnittliga löneskillnaden år 2007 förklaras när hänsyn tas till dessa faktorer.

EN INVÄNDNING som kan riktas mot att använda standardvägda löneskillnader som ett mått på löneskillnader är att vissa faktorer inte kan beaktas vid standardvägningen. Ett exempel är

Oförändrade löneskillnader

Kvinnors lön i procent av mäns lön

	2004	2005	2006	2007
Hela arbetsmarknaden	83,3	83,7	84,2	83,7
Privat sektor	84,8	85,3	85,9	86,0
Arbetare	88,3	88,3	88,8	89,7
Tjänstemän	76,7	77,3	78,1	77,9
Offentlig sektor	83,0	83,4	83,7	83,0
Landsting	70,8	71,4	72,0	72,4
Primärkommuner	91,3	91,6	91,6	91,0
Stat	85,2	85,7	87,2	87,3

Kvinnors löner är 16 procent lägre än mäns löner.

Svag tendens till minskade löneskillnader

Kvinnors lön i procent av mäns lön efter standardvägning

	2004	2005	2006	2007
Hela arbetsmarknaden		93,2	93,4	93,5
Privat sektor	91,5	91,7	91,9	92,2
Arbetare	94,5	94,4	94,9	94,8
Tjänstemän	89,6	90,2	90,3	90,5
Offentlig sektor		96,5	96,6	96,6
Landsting	93,9	94,7	94,8	95,2
Primärkommuner	99,0	99,1	99,0	98,8
Stat	*	92,9	93,5	93,7

* Statlig sektor ingick inte 2004 eftersom staten införde ett nytt system för yrkesklassificering 2004.

Efter standardvägning är kvinnors löner 6 procent lägre än mäns löner.

att yrkesklassificeringen endast på ett yrkesområde, nämligen "Ledningsarbete" beaktar om personen har arbetsledande befattning. Arbetsledare, gruppchefer och liknande förs därför oftast till samma yrkesgrupp som sina underställda. Om denna typ av chefskap är en lönepåverkande faktor och fördelningen av chefsjobb inte är jämn mellan könen, kan bristfällig information om chefskap ge missvisande resultat vid analys av löneskillnaden mellan kvinnor och män.

EN JÄMFÖRELSE av löneskillnaderna mellan kvinnor och män under perioden 2004–2007 visar en svag trend mot minskade skillnader. Kvinnors lön i procent av mäns lön ökade inom privat sektor från 84,8 till 86,0 procent. Mönstret är liknande inom landstingen och staten. Efter standardvägning har kvinnors lön i procent av mäns lön inom privat sektor ökat från 91,5 till 92,2 procent under perioden. Även inom landstingen och staten har löneskillnaderna minskat.

Jämförelser av beräknade löneskillnader mellan år ska göras med stor försiktighet. Förutom effekter av till exempel förändringar i urvalet och revideringar av kontrollvariabler, kan den beräknade löneskillnaden påverkas av utformningen av de kollektivavtal som gäller och om de avtalsmässiga löneökningarna har hunnit betalas ut vid mättillfället.

ETT EXEMPEL på hur beräkningar av löneskillnader kan påverkas av avtalskonstruktionen är avtalet mellan Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Kommunal för år 2007. I avtalet stipuleras utbetalningar av engångsbelopp vid två tillfällen (1 800 respektive 3 600 kr) för Kommunals medlemmar under 2007. Engångsbelopp är en form av kompensation som betalas ut vid en given tidpunkt och är därmed inte nivåhöjande för grundlönen. Utbetalningar av denna typ ingår inte i lönestrukturstatistiken, då kompensationen ses som ett tillfälligt lönetillägg. Vid beräkning av löneskillnader inom primärkommunerna innebär denna avtalskonstruktion att kvinnors lön i procent av mäns lön sjönk år 2007. Anledningen är att relativt sett fler kvinnor inom primärkommunerna omfattas av Kommunals avtal än av andra kollektivavtal (med nivåhöjande löneökningar).

TOTALA OCH SEKTORVISA jämförelser av löneskillnader kan även vara missvisande på grund av att delar av en sektor inte fått sina avtalsmässiga löneökningarna utbetalda vid mättillfället. Från år 2002 är mätperioden en månad: september för privat sektor och staten och november för kommuner och landsting. Det medför att statistiken är känslig både för när avtalsmässiga höjningar sker och om de nya lönerna hunnit betalas ut vid mättillfället. Ett

Att standardväga innebär att svara på hur löneskillnaden skulle se ut om kvinnor och män fördelade sig lika vad gäller yrke, ålder, o.s.v. Den metod som används av Medlingsinstitutet och SCB innebär att lönesummor för de olika kategorierna beräknas genom att antalet anställda (män och kvinnor) multipliceras med genomsnittslönen för män resp. kvinnor. De olika lönesummorna för kvinnor adderas sedan, liksom de för män. Genom att sedan dividera dessa två lönesummor får man den standardvägda löneskillnaden.

exempel på hur beräkningar av löneskillnader kan påverkas av tidpunkten för lönerrevision är lönestrukturstatistiken för statlig sektor 2006. Mellan 2005 och 2006 minskade den beräknade löneskillnaden mellan kvinnor och män inom statlig sektor. Enligt statistiken var löneökningstakten 2 procentenheter högre för kvinnor än för män. Förklaringen till detta var att flera av de stora mansdominerade statliga myndigheterna, till skillnad från de kvinnodominerade, inte hade haft någon lönerrevision under perioden januari–september 2006.

SAMMANFATTNINGSVIS så ger lönestrukturstatistiken en grov bild av löneskillnaderna mellan kvinnor och män. För att ytterligare utveckla analysen av löneskillnader mellan kvinnor och män är det önskvärt att undersöka ytterligare lönepåverkande faktorer. En del av dessa variabler är tillgängliga i befintliga registerdata. Det är till exempel rimligt att anta att företagsspecifika faktorer samt branschförutsättningar kan påverka lönen. Vidare bör yrkesvariabeln kompletteras med uppgifter om ansvar för arbetsledning. Det är även viktigt att fördjupa förståelse av kollektivavtalens konstruktion och tidpunkter för revideringar, då detta inverkar på lönestrukturstatistiken. ●

Om lönestrukturstatistiken

Lönestrukturstatistiken baseras på individuppgifter och består av en urvalsundersökning för den privata sektorn och totalundersökningar av den offentliga sektorn. Undersökningen publiceras i maj året efter statistikåret och är uppdelad efter sektor, arbetare respektive tjänstemän, privat sektor, primärkommuner, landsting samt stat. I september året efter det som statistiken avser publiceras sammanställningar för hela ekonomin, där timlön för arbetare räknats om till månadslöner.

Mättet månadslön är ett brett mått. Det innehåller förutom fast lön, även fasta lönetillägg och ett stort antal rörliga lönetillägg. Som exempel på fasta lönetillägg kan chefslönetillägg nämnas. Rörliga tillägg är ofta beroende av arbetstidens förläggning (t.ex. OB-tillägg och skifttillägg). Bland de rörliga tilläggen finns också andra typer av tillägg representerade, exempel är tillägg för risktagande. *Samtliga löner som redovisas i lönestrukturstatistiken är uppräknade till heltidslön.*

Statistiken innehåller även uppgifter om kön, ålder, utbildningsnivå och yrke. Variabeln yrke klassificeras enligt Standard för svensk yrkesklassificering (SSYK). SSYK bygger på den internationella yrkesstandarden (ISCO-88, som utarbetats och publicerats av den internationella arbetsbyrån ILO. SSYK är uppdelad i nio yrkesområden och omfattar 114 yrkesgrupper och 355 olika yrken. Variabeln Utbildningsnivå bygger på klassificeringen enligt Svensk utbildningsnomenklatur (SUN), vilket är en standard för klassificering av enskilda utbildningar.

Författare

John Ekberg
arbetar med statistik på
Medlingsinstitutet
tfn: 08-545 292 42
e-post: john.ekberg@mi.se

Samordning ger bättre social statistik

Behovet av ett mer enhetligt och jämförbart sätt att mäta välfärd har ökat på senare tid. Det gäller både i Sverige och utomlands. SCB har därför startat projektet Enar, för att försöka samordna produktionen inom den sociala statistiken. Ambitionen är att tillgodose interna, nationella och internationella önskemål inom detta område.

Den sociala statistiken har funnits i Sverige i mer än fyra sekler och har stadigt utvecklats och utvidgats. SCB har under åren byggt upp stor erfarenhet av att samla in och redovisa denna statistik. Ett exempel på det är Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF) som startade på 1970-talet och som sedan dess genomförs varje år. Exempel på andra stora undersökningar inom social statistik är Arbetskraftsundersök-

ningarna, Hushållens inkomster och Hushållens utgifter.

UTÖVER URVALSUNDERSÖKNINGARNA har SCB även många register som kan användas för social statistik. Dessa register är totalräknade och individbaserade. Under de senaste åren har kvalitet och täckning i de totalräknade registren höjts avsevärt och flera nya register har tillkommit.

INOM EU har den sociala statistiken stor betydelse och är inne i en intensiv utvecklingsfas. Kraven på medlemsländernas statistik ökar. Den måste bli bättre, vara mer samordnad och ha bredare täckning.

Efterfrågan på social statistik kommer också från andra användare. Den ökade efterfrågan på en sammanhållen information som beskriver flera olika sociala aspekter har gjort det tydligt att statistiken måste samordnas.

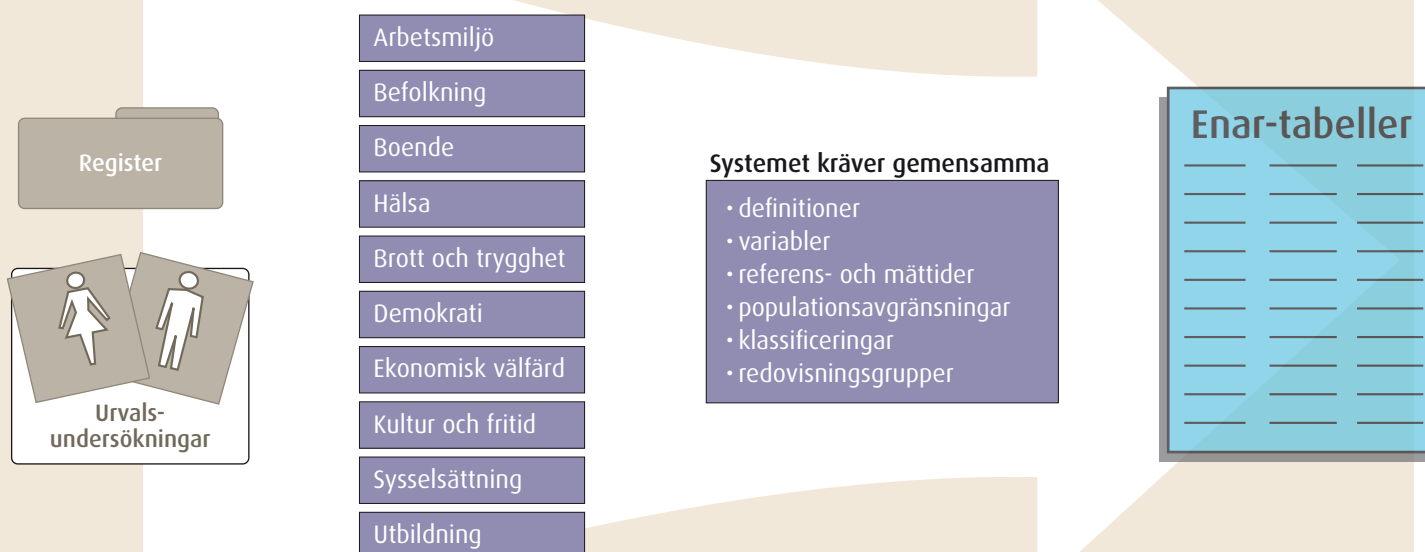
FÖR ATT KLARA en utveckling av nuvarande undersökningar utan nya medel måste dagens resurser användas effektivare. SCB ska utreda möjligheten att samordna produktionen inom den sociala statistiken för att hitta lösningar som uppfyller interna, nationella och internationella önskemål.

SAMORDNINGSARBETET BEDRIVS som ett långsiktigt utvecklingsprojekt och kallas Enar. Det övergripande målet för projektet är att skapa:

”Ett socialstatistiskt system som ger en sammanhållen bild av samhället och som utgår från en så långt som möjligt samordnad statistikproduktion.”

Den sociala statistiken har inte samma teoretiska grundval att luta sig mot som den ekonomiska statistiken. Trots det bör man sträva efter att ge en sammanhållen bild av samhället med en så samordnad statistikproduktion

Ett socialstatistiskt system

som möjligt. Enskilda produkter inom det sociala området måste tillsammans bygga ett informationssystem. Det gäller både register och urvalsundersökningar. En ledstjärna ska vara att undvika överlapp i uppgiftsinsamlingen.

FÖR ATT SKAPA ETT SAMORDNAT SYSTEM med jämförbara resultat mellan olika undersökningar måste ett antal kriterier uppfyllas. Gemensamma variabler i olika undersökningar ska vara definierade

på samma sätt, frågor för dessa måste ställas likadant och redovisningsgrupper ska vara desamma. Dessutom ska undersökta tids- och mätperioder vara desamma. Likaså ska urvalen mellan undersökningarna samordnas.

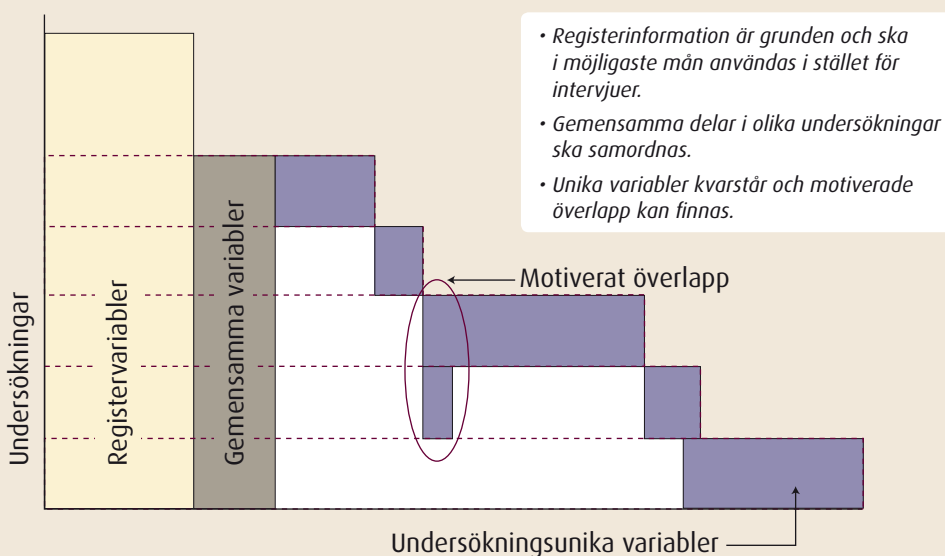
En förutsättning för att statistikproduktionen ska vara effektiv är att registerinformation i möjligaste mån används istället för intervjuer. Bilden nedan ger en schematisk översikt över hur ett socialstatistiskt system är tänkt att hänga samman.

DET ÄR VIKTIGT ATT NOTERA att varje undersökning inom det sociala området ska fortsätta att redovisa unika data. Det är de gemensamma delarna i olika undersökningar som ska samordnas. Det socialstatistiska systemet ska genom samordningen bättre kunna tillmötesgå de ökande kraven, bland annat behoven av indikatorer, som ställs på statistiken, inte minst från internationellt håll.

SCB:S MÅLSÄTTNING är att lansera Enar till årsskiftet 2011/12 för den

statistik verket själv ansvarar för. Systemet är starkt kopplat till det kommande hushålls- och boenderegistret, så eventuella förändringar för det registret kan påverka tidpunkten för lanseringen. ●

Samordnad produktion av den sociala statistiken

Vad står namnet Enar för?

Enar hade helt enkelt namnsdag den dag då beslut om projektet fattades, 26 september.

Författare

Anders Sundström

är projektledare för Enar på SCB
tfn: 08-506 949 37
e-post: anders.sundstrom@scb.se

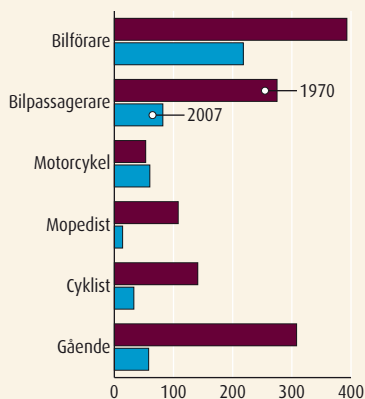
Trafiksäkerhetsarbetet ger resultat

Varje år dödas mellan 400 och 500 människor och nästan 4 000 skadas allvarligt i vägtrafiken. De flesta dödsolyckor drabbar bilförare men även många cyklister och gångtrafikanter. Antalet allvarliga trafikolyckor har dock minskat starkt sedan 1970 samtidigt som antalet bilar nästan har fördubblats. År 1970 dödades över 1 300 personer och närmare 7 000 skadades svårt i vägtrafikolyckor.

Antalet dödade gångtrafikanter, cyklister och mopedister har sjunkit med cirka 80 procent sedan 1970. Dödsolyckorna bland bilpassagerare har minskat nästan lika mycket. Antalet dödade bilförare har också sjunkit men inte i samma utsträckning som andra trafikantgrupper. Ett undantag är motorcykelolyckorna, som har ökat de senaste åren i takt med att antalet

motorcyklar har ökat kraftigt. Det är i huvudsak medelålders män som dör och skadas i motorcykelolyckor.

Antal dödade vid vägtrafikolyckor

Källa: Vägverket
www.vv.se

Femtio år av prästvigda kvinnor

Öppnandet av prästämbetet för kvinnor 1958 var ett historiskt vägval för Svenska kyrkan. I september 2008 inleddes ett omfattande jubileumsfirande med utställningar, böcker, seminarier m.m. Genombrottet i Svenska kyrkan skedde samtidigt som

andra uniformerade yrken öppnades för kvinnor, exempelvis polis, parkeringsvakt och busschaufför. År 1980 var ungefär 11 procent av alla präster i Svenska kyrkan kvinnor. I dag är knappt 40 procent av prästerna kvinnor.
Källa: svenskakyrkan.se/jubileet

Färre vårdas på sjukhus

1987 var antalet patienter på svenska sjukhus 875 000. År 2007 hade antalet minskat till 791 000. Det visar statistik från patientregistret. Störst är minskningen bland dem som vårdats för ögonsjukdomar. Andra grupper som minskat är hudsjukdomar, endokrina sjukdomar, kärlekskramp i bröstet och hjärtsvikt. Bland de sjukdomsgrupper som ökat i omfattning utmärker sig framför allt kronisk njursvikt.

En orsak till de kraftiga förändringar som statistiken visar är förmodligen att många nya medicinska åtgärder och behandlingar införts i sjukvården. En annan är att sjukvårdsorganisationen har genomgått stora strukturomvandlingar. Sjukhus har lagts ner eller slagits samman, och tillgången till slutenvårdsplatser har minskat på många håll i landet.

Källa: Socialstyrelsen, www.sos.se

NYA BÖCKER

Rapporterna kan laddas hem på www.scb.se och beställas i tryckt form via e-post: publ@scb.se

Utbildningsstatistik

I boken presenteras en översiktlig beskrivning av det svenska utbildningsväsendet.

Uppgifterna redovisas i tabeller och man får bland annat veta att:

- Fler svenskar är högutbildade än lågutbildade.
- Lång eftergymnasial utbildning är lika vanlig bland utrikes födda (25–64 år) som bland inrikes födda.
- Andelen gymnasielärare med pedagogisk examen minskar.
- Högskolan kostar 47 miljarder och gymnasieskolan 32 miljarder kronor per år.

Arbete och barnafödande

Fler kvinnor och män avstår från att skaffa barn när de står utanför arbetsmarknaden jämfört med dem som har jobb. Det gäller både inrikes och utrikes födda. Det kan vi läsa i rapporten "Arbete och barnafödande – jämförelser mellan inrikes och utrikes födda".

Barnafödandet i Sverige varierar kraftigt mellan olika år. En förklaring kan vara att det svenska föräldraförsäkringssystemet är starkt kopplat till inkomst och förvärvsarbete. När arbetsmarknaden försämras väljer många, som står utan arbete, att skjuta på familjebildningen. Studien som presenteras i rap-

porten, har som syfte att söka svar på frågan om arbete eller inte påverkar utrikes födda att bilda familj på samma sätt som inrikes födda.

Lyckotalet 8 lockade till många giftermål

På det lyckobringade datumet 080808, som inföll en fredag, gifte sig 1 920 par i Sverige, varav 417 i 08:ornas län Stockholm. Under 2000-talet har endast datumet 070707, som inföll en lördag, toppat med fler giftermål. Då gifte sig 1 993 par.

Att gifta sig på en fredag är relativt ovanligt. På andra plats bland fredagsvigslarna, efter fredagen den 8 augusti, kommer midsommarafton då 693 par gifte sig.

För registrering av partnerskap bland kvinnor är den 8 augusti den mest populära dagen hittills i år. För männen är det däremot

den 28 juni som ligger i topp, med 080808 som god tvåa.

Antal giftermål 080808

Län	Antal nygifta par
Stockholm	417
Västra Götaland	313
Skåne	238
Uppsala	78
Värmland	78
Västerbotten	75
Östergötland	71
Dalarna	65
Halland	64
Södermanland	63
Norrbottn	61
Örebro	56
Kalmar	52
Västernorrland	52
Gävleborg	51
Jönköping	46
Västmanland	43
Jämtland	34
Kronoberg	30
Blekinge	21
Gotland	12
Totalt	1 920

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB), www.scb.se

Två kulturer på Internet – en utmaning för samhället

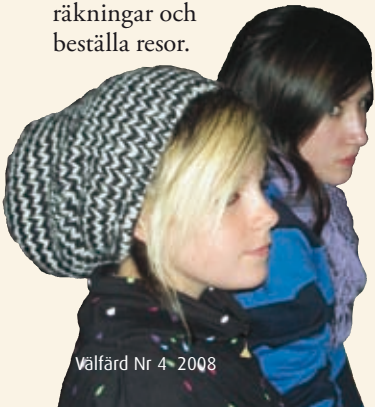
Internetanvändarna består av två generationer som lever i helt olika kulturer. Risken finns att den ena kulturen, där många med ledande befattningar i samhället finns, tappar kontakten med och kunskapen om den andra.

Gränsen mellan de två generationerna går vid cirka 35 år. Den ena kulturen, mejlgenerationen, kännetecknas av envägskommunikation som att söka information, ta del av nyheter, betala räkningar och beställa resor.

Kommunikationen är vertikal och knyter samman företag med sina kunder, och myndigheter med medborgare.

Den andra kulturen, messengergenerationen, utmärks av tvåvägskommunikation där användarna samtidigt är konsumenter av information och producenter av innehåll i ett integrerat nätverk. Detta är en värld av chatt, nätgemenskaper, bloggar och andra sociala tjänster och kommunikationen är horisontell. Ofta är det här viktiga debatter uppstår och attityder formas och det finns en uppenbar risk att mejlgenerationen missar en stor del av den samhälleliga dynamiken.

Källa: Nationellt IT-användarcentrum (NITA), Uppsala universitet, www.nita.uu.se

En av tio har utsatts för stalkning

Nästan var tionde person har någon gång blivit utsatt för stalkning. De flesta som utsätts är kvinnor och det vanligaste är att gärningspersonen är bekant med offret. Stalkning innebär att en person medvetet förföljs eller bevakas. Offret får ofta oönskade telefonsamtal, sms, brev och e-post. Våld, hot om våld eller att gärningspersonen fysiskt söker upp eller förföljer offret är vanligast när offer och gärningsperson har, eller har haft, en nära relation.

År 2006 publicerade Brottsförebyggande rådet (BRÅ) en rapport om stalkning. Rapporten bygger bland annat på interna-

tionell forskning och en telefonundersökning där 4 000 personer i åldrarna 18–79 år fått frågor om stalkning. Majoriteten, två tredjedelar, av offren i undersökningen var på något sätt bekanta med gärningspersonen. Övriga hade trakasserats av en helt obekant person eller visste inte vem som trakasserat dem.

Enligt BRÅ:s undersökning är det få som polisanmäler att de blivit stalkade, oftast för att de inte upplevt trakasserier tillräckligt allvarliga och att de bedömt att de själv kunnat hantera situationen.

Källa: Brottsförebyggande rådet (BRÅ), www.bra.se

Fler anmälningar om misshandel av kvinnor

Anmälningarna av misshandel mot kvinnor har ökat med 34 procent de senaste 10 åren, till preliminärt 26 000 anmälningar år 2007. Enligt rapporten "Våld mot kvinnor i nära relationer" (BRÅ 2002) beror ökningen troligen på att kvinnor i högre grad

än tidigare anmäler misshandel som de utsatts för, men också på att det faktiska våldet har ökat. I 81 procent av de anmälda fallen var kvinnan bekant med den misstänkte gärningsmannen.

Källa: Brottsförebyggande rådet (BRÅ), www.bra.se

Unga kvinnor flitiga bloggare

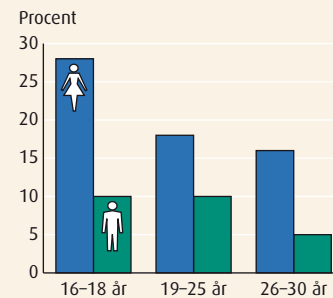

Bloggandet har snabbt blivit populärt bland unga kvinnor. Unga män har länge dominerat Internet där de har spelat olika spel, fildelat och laddat ner musik och film. Men nu har de unga kvinnorna hittat något som passar deras behov och intressen.

I befolkningen som helhet är det endast några få procent som ägnar sig åt bloggandet. Men bland de unga kvinnorna i åldrarna 16–18 år är det 28 procent som har en egen blogg. Tre av fyra av dessa arbetar med sin blogg dagligen eller åtminstone

någon eller några gånger i veckan. Mer än hälften läser andras bloggar. En helt ny nätkultur håller på att växa fram och de unga kvinnorna utgör den drivande kraften.

Andel av Internetanvändarna som har en egen blogg

Källa: Svenskarna och Internet 2008, World Internet Institute, www.wii.se

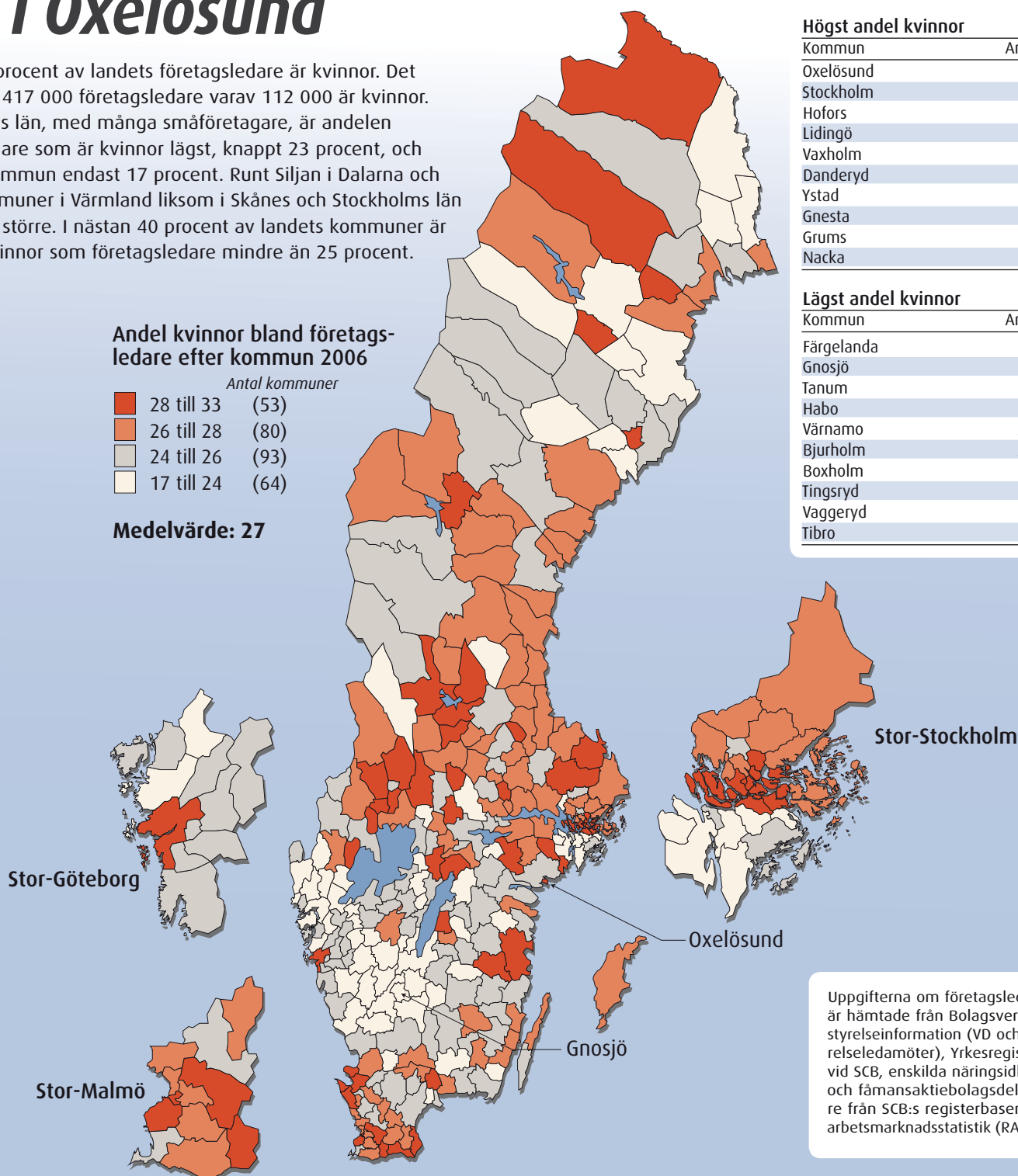
Störst andel kvinnor som företagsledare bor i Oxelösund

Endast 27 procent av landets företagsledare är kvinnor. Det finns drygt 417 000 företagsledare varav 112 000 är kvinnor. I Jönköpings län, med många småföretagare, är andelen företagsledare som är kvinnor lägst, knappt 23 procent, och i Gnosjö kommun endast 17 procent. Runt Siljan i Dalarna och i flera kommuner i Värmland liksom i Skånes och Stockholms län är andelen större. I nästan 40 procent av landets kommuner är andelen kvinnor som företagsledare mindre än 25 procent.

Andel kvinnor bland företagsledare efter kommun 2006

	Antal kommuner
28 till 33	(53)
26 till 28	(80)
24 till 26	(93)
17 till 24	(64)

Medelvärde: 27

Högst andel kvinnor

Kommun	Andel
Oxelösund	33
Stockholm	32
Hofors	32
Lidingö	32
Vaxholm	32
Danderyd	31
Ystad	31
Gnesta	31
Grums	31
Nacka	31

Lägst andel kvinnor

Kommun	Andel
Färgelanda	17
Gnosjö	17
Tanum	19
Habo	19
Värnamo	20
Bjurholm	20
Boxholm	21
Tingsryd	21
Vaggeryd	21
Tibro	21

Uppgifterna om företagsledare är hämtade från Bolagsverkets styrelseinformation (VD och styrelseledamöter), Yrkesregistret vid SCB, enskilda näringsidkare och fåmansaktiebolagsdelägare från SCB:s registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS).